

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. generała broni Karola Świerczewskiego

35

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

JAWNE

~~XXXXXXXXXX~~
~~XXXXXXXXXX~~
Egz. nr 120

Plk dr Józef MROCZKO

SYSTEM OBRONNY PAŃSTWA

Część I

Ogólne założenia i zasady funkcjonowania
systemu obronnego PRL

Skrypt

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu zbiorów Specjalnych
Nr ewid. _____

41821

WARSZAWA

WRZESIEŃ

1975

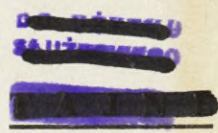
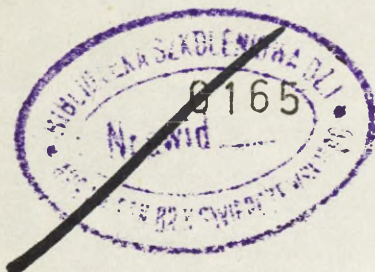

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. generała broni Karola Świerczewskiego

35

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

JAWNE

Egz. nr 120

Płk dr Józef MROCZKO

SYSTEM OBRONNY PAŃSTWA

Część I

Ogólne założenia i zasady funkcjonowania
systemu obronnego PRL

Skrypt

BIBLIOTEKA NAUCZNA ASG WP
Archiwum Działu zbiorów Specjalnych
Nr ewid. _____

41821

WARSZAWA

WRZESIEŃ

1975

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. gen. broni K. Świerczewskiego

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

JAWNE

~~_____~~
~~_____~~
Egz. Nr ... 120

płk dr Józef MROCZKO

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657

SYSTEM OBRONNY PAŃSTWA

Część I

Ogólne założenia i zasady funkcjonowania
systemu obronnego PRL

Skrypt

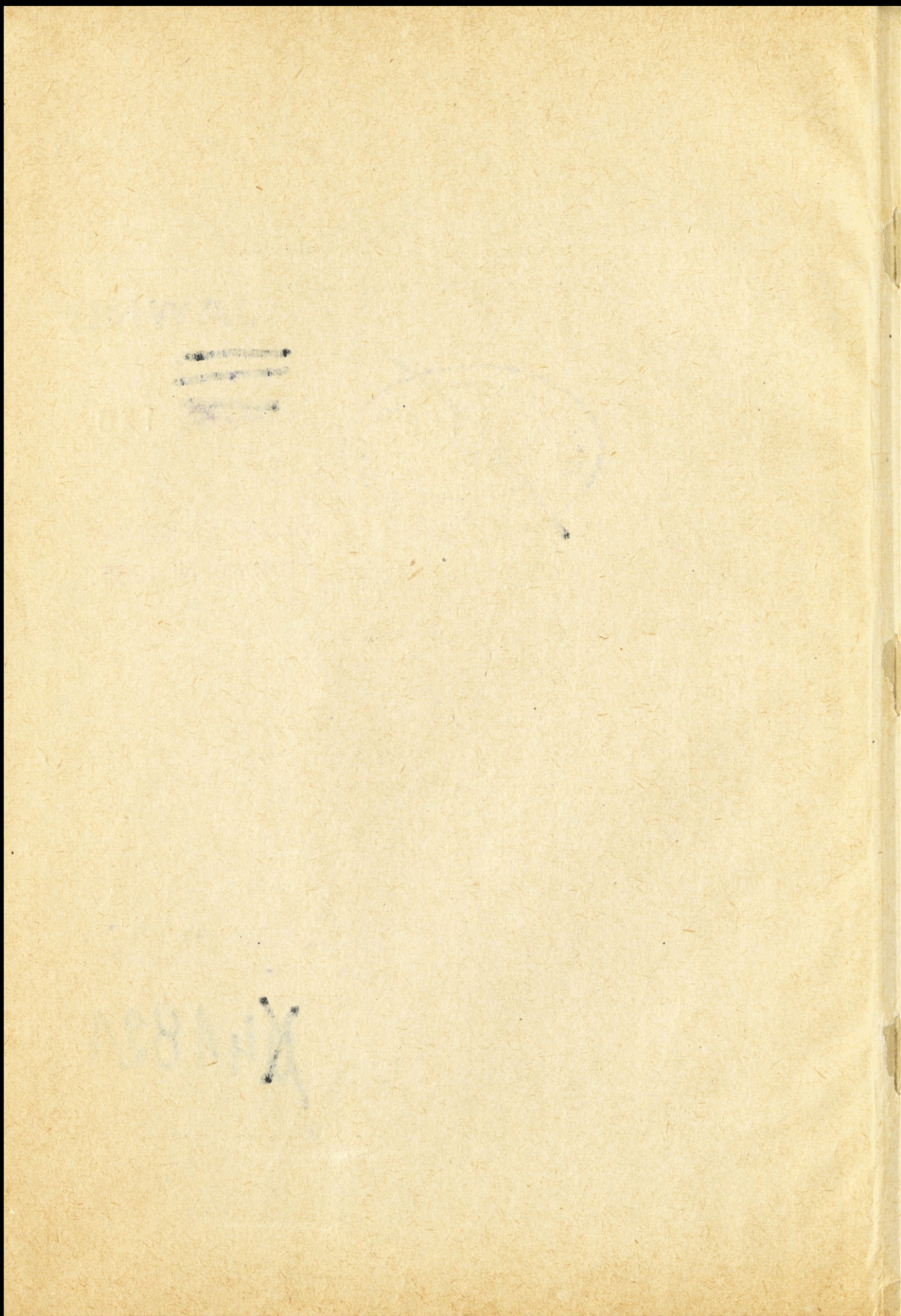
BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiórów Specjalnych
Nr swid. _____

X41821

WARSZAWA

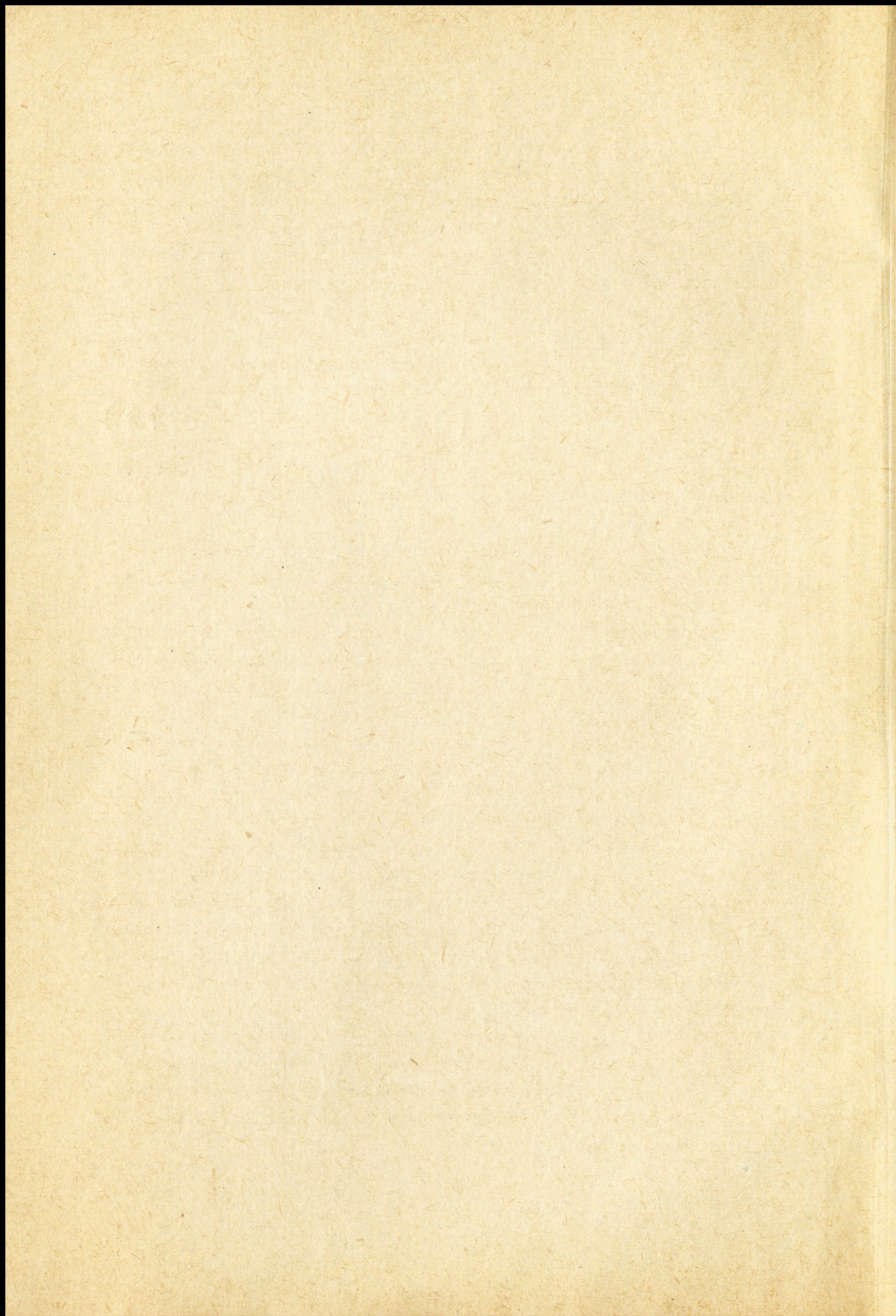
WRZESIEŃ

1975 r.

SPIS TREŚCI

	Str.
WSTĘP	5
I. ZAŁOŻENIA I PODSTAWY DZIAŁALNOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA	9
II. PODSTAWOWE DZIEDZINY DZIAŁALNOŚCI OBRONNEJ	19
1. Działalność polityczno-obronna	19
2. Działalność gospodarczo-obronna	21
3. Działalność militarno-obronna	23
1/ Walka zbrojna	23
2/ Zadania zabezpieczające	24
4. Zapewnienie porządku i bezpieczeństwa publi- cznego	34
5. Obrona cywilna	35
III. KIEROWANIE PRZYGOTOWANIAM I OBRONNYMI ORAZ OBRONĄ PAŃSTWA	38
1. Kierowanie sprawami obronnymi na szczeblu centralnym	39
2. Kierowanie i zarządzanie obronnością w układzie terytorialnym	41
3. Dowodzenie działaniami militarnymi	42
4. Planowanie i osiągnięcie gotowości obronnej	43
ZAKOŃCZENIE	46

W S T Ę P

Pozycja jaką obóz państw socjalistycznych, ze Związkiem Radzieckim na czele, zajmuje we współczesnym świecie oraz wynikający stąd stosunek sił między światem socjalistycznym a światem kapitalistycznym, a głównie między potęgami militarnymi tych obozów - tj. NATO a Układem Warszawskim, stworzyły poważne szanse urzeczywistnienia pokojowego programu współistnienia.

Stąd rozwój sytuacji międzynarodowej w ostatnich latach, przyniósł istotne zmniejszenie zagrożenia wojenną konfrontacją, a postępujący wciąż naprzód, choć z dużymi oporami, proces odprężenia skłania całą postępową ludzkość do optymizmu.

Powojenne XXX-lecie dowodzi też niezbicie, że pokojowe dążenia i inicjatywy państw socjalistycznych, mają tym większe szanse powodzenia, im mocniejsze znajdują oparcie w jedności i zwartości wspólnoty socjalistycznej i w jej potencjale obronnym.

Dysponowanie niezbędną siłą obronną i utrzymywanie koniecznej gotowości obronnej jest najlepszym i najskuteczniejszym wsparciem dla pokojowych inicjatyw.

Utrzymanie właściwego poziomu zdolności obronnej jest niezbędne także dlatego, że popieranie tendencji pokojowych ze strony niektórych państw kapitalistycznych ma często charakter werbalny. W głównych państwach kapitalistycznych istnieją określone reakcyjne i wsteczne ugrupowania oraz siły, które starają się wręcz torpedować wszystko co służy umacnianiu pokoju.

Dialektycznie rzecz biorąc do oceny pokojowych przedsięwzięć czołowych polityków świata kapitalistycznego, również należy podchodzić bez złudzeń, fakty oceniać trzeźwo, z klasowego punktu widzenia. Zdajemy sobie sprawę, że konfrontacja dwóch światów, socjalistycznego i kapitalistycznego, przebiega w płaszczyźnie ustrojowej, że wola pokojowego współistnienia ma klasowo określone granice. Nawet realistycznie myślący politycy zachodu są w gruncie rzeczy antykomunistami. Liożą oni na rozmiękczenie, podminowanie a w konsekwencji osłabienie obozu socjalistycznego w ramach tejże pokojowej współpracy. Liożą oni na wypłukanie naszych poglądów z marksistowsko-leninowskiej ideologii, na możliwość zmiany stosunku sił chociażby w skali regionalnej, jeśli nie globalnej, stwarzającej możliwości do innych rozstrzygnięć.

Układy, porozumienia, umowy czy konwencje międzynarodowe, zawierane między państwami o odmiennych ustrojach społeczno-ekonomicznych nie rozwiązują automatycznie wszystkich problemów mających wpływ na zachowanie pokoju. Nie likwidują one bowiem, jak stwierdził tow. Edward Gierek^{1/} - klasowych źródeł sprzeczności oraz istniejących ekonomicznych i społecznych podstaw imperializmu, jego militarystycznych, bądź opartych na militarystyce, hegemonistycznych tendencji, naturalnych skłonności do dywersji ideologicznej oraz jawnego bądź zamaskowanego ingerowania w sprawy wewnętrzne innych państw.

W państwach imperialistycznych nadal istnieją i działają siły, którym pokojowe współistnienie nie odpowiada. Np. działające na terenie RFN odwetowe ugrupowania utrzymują nieprzyjazną nam psychozę, opóźniają normalizację stosunków, wysuwają roszczenia pod adresem Polski i NRD. Chadeckie i socjaldemokratyczne ugrupowania głośno mówią o tym, że ich celem strategicznym jest połączenie Niemiec. Ta działalność znajduje podatny grunt wśród niewyleczonej jeszcze z tego rodzaju poglądów społeczności niemieckiej.

Kierownictwo polityczne Chin, w swoim wielkomocarstwowym zapędach również odrzuca zasadę trwałości granic, dając tym stały doping rewizjonistom niemieckim.

Istniejące w głównych państwach kapitalistycznych kompleksy wojskowo-przemysłowe, wywierają stały nacisk na polityków, forsują tzw. politykę militarną co rzutuje poważnie na brak wyraźnych i oczekiwanych przez cały postępowy świat rezultatów w rozmowach prowadzonych w ramach SALT, haseł po podpisaniu w Helsinkach dokumentu końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz w rokowaniach wiedeńskich w sprawie redukcji sił zbrojnych i zbrojeń w Europie.

W czerwcu 1973 r. przedłużono istnienie NATO na czas nieokreślony. Sam ten fakt, mając na uwadze potencjał militarny NATO i trwający tam wciąż proces techniczno-strukturalnych przeobrażeń, ustala zagrożenie na kilkanaście lat w przód.

1/ Z wystąpienia I Sekretarza KC PZPR tow. Edwarda GIERKA na podsumowaniu ćwiczenia "KRAJ-73".

Te i inne stany faktyczne i praktyczne poczynania głównych państw NATO w dziedzinie militarnej, finansowo-ekonomicznej, naukowo-technicznej oraz szkoleniowej w siłach zbrojnych wskazują, że równoległe z polityką odprężeniową, przebiegają tam odpowiednie procesy i działają mechanizmy rozbudowujące ich potencjał militarny i utrzymujące siły zbrojne w odpowiednim stopniu gotowości bojowej, że realizowane są procesy mające na celu odpowiednie przygotowanie do wojny całych organizmów państwowych.

Nie należy też zapominać, że w minionych latach niejednokrotnie ocieraliśmy się o bezpośrednie zagrożenie wojenne, że mają miejsce przyływy i odpływy napięć międzynarodowych, że wciąż wybuchają, wprawdzie w skali lokalnej, konflikty zbrojne, które zawsze stanowić mogą realną groźbę dla światowego pokoju.

A więc nie negując postępu na drodze odprężenia i czyniąc wszystko, aby ten proces stale rozwijać i umacniać, musimy posiadać równocześnie taką zdolność obronną, która podmywałaby nadzieje świata kapitalistycznego na zmianę stosunku sił.

Świat, w którym żyjemy, wymaga zatem od narodów i państw socjalistycznych utrzymania i rozwijania zdolności i gotowości obronnej zapewniającej niepodległy byt oraz dającej gwarancję dalszego pokojowego rozwoju. Sprawy te mają szczególną wymowę w odniesieniu do naszego kraju i narodu, który pomny swych historycznych losów, a jednocześnie jeszcze nie zabliźnionych doświadczeń ostatniej wojny światowej - do sprawy bezpieczeństwa kraju i trwałego pokoju musi przywiązywać najwyższą wagę.

Polska Rzeczpospolita Ludowa znajduje się wśród sił, które konsekwentnie walczą o trwały pokój i paraliżują siły wojny. Ale walka o pokój musi prawidłowo kojarzyć ze sobą dwie współzależne strony tej działalności - aktywną pokojową politykę i umacnianie siły obronnej państwa. Jednym bowiem z głównych czynników pokojowej polityki wspólnoty socjalistycznej jest jej wspólna siła obronna, daje ona gwarancję bezpieczeństwa i stwarza niezbędne warunki do realizacji zasad pokojowego współistnienia. Podstawą skuteczności obronnej naszego kraju jest Układ Warszawski, a przede wszystkim związane sojuszniczymi więzami jego siły zbrojne; stanowią one najistotniejszy czynnik paraliżujący imperialistyczne zagrożenie. Jednakże mimo, że Siły

Zbrojne Układu Warszawskiego reprezentują potęgę zdolną do zniechęcenia każdego agresora do prób napaści oraz siłę zdolną do dania mu należytej odprawy, każde państwo - sygnatariusz układu posiada własny system obrony, który uwzględnia warunki, możliwości i specyfikę swego państwa. System obronny winien łączyć w sobie różne dziedziny i aspekty działalności państwa oraz wiązać w jedną całość zarówno problematykę działań zbrojnych, jak i wszystkie przedsięwzięcia obronne realizowane przez całe społeczeństwo, gospodarkę narodową i administrację państwową. Współczesna wojna bowiem, ze względu na ogromną niszczy- cielską siłę broni jądrowej oraz na praktycznie nieograniczony zasięg środków jej przenoszenia obejmuje nie tylko operacyjne obszary starcia walczących wojsk, lecz także całe terytoria państw uczestniczących w wojnie. Obok walki zbrojnej z nie mniejszym rozmachem prowadzone byłyby w czasie wojny zmagania i w innych dziedzinach życia. Można zdecydowanie stwierdzić za- tem, że obronność przenika dziś wszystkie dziedziny życia spo- łecznego i państwowego.

x
x x

I. ZAŁOŻENIA I PODSTAWY DZIAŁALNOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA

Obronność państwa jest ściśle powiązana ze wszystkimi dziedzinami funkcyjnej działalności państwa, a więc z podstawowymi kierunkami działalności organizacji państwowej. W przedmiocie funkcyjnej działalności państwa dysponujemy bogatą literaturą fachową, w której autorzy wyodrębniają różne funkcje państwa nadając im odpowiednie znaczenie i rangę. Klasycy marksizmu-leninizmu np. twierdzili, że państwo socjalistyczne w początkowej fazie swego istnienia spełniać będzie dwie podstawowe funkcje: wewnętrzną i zewnętrzną oraz inne, które w miarę rozwoju państwa będą ulegały zmianom tak pod względem ilości, jak i treści.

Wielu autorów^{1/} - w ślad za klasykami marksizmu-leninizmu - wyróżnia również dwie te same podstawowe funkcje, którym nadaje następującą treść:

- w ramach funkcji wewnętrznej działalność państwa zmierza do utrzymywania wiodącej pozycji klas władających środkami produkcji w dziedzinie ekonomii, polityki i kultury, w razie potrzeby środkami przymusu;

- funkcję zewnętrzną stanowi całokształt działalności politycznej prowadzonej w stosunkach z innymi państwami oraz organizacjami międzynarodowymi, zmierzającej do ochrony interesów, których rzecznikiem jest organizacja państwowa, a więc przede wszystkim ochrona terytorium państwa, a także działalność, której celem może być agresja lub jakakolwiek forma ekspansji poza własnym terytorium. Poza podanymi podstawowymi funkcjami państwa wymienieni autorzy rozróżniają:

- funkcję społeczno-gospodarczą /gospodarczo-organizatorską/;

- funkcję kulturalno-ideologiczną /kulturalno-wychowawczą/.

W literaturze fachowej spotyka się poglądy, według których uogólnienie działalności państwowej może być ugrupowane wokół

1/ Np.: A. Łopatka - "Wstęp do prawoznawstwa". PWN, Warszawa 1968 r. St. Erlich - "Wstęp do nauki o państwie i prawie". PWN, Warszawa 1971 r.

większej liczby funkcji, ale zaznacza się przy tym, że stopień uogólnienia będzie niższy. Autorzy w różny też sposób ujmują problematykę obronną w funkcyjnej działalności państwa. Najczęściej zadania obronne - różnie nazywane /militarne, ochrony terytorium państwa/, są wyliczane w ramach funkcji zewnętrznej jako jedno z jej zadań. Trudno dziś, w erze broni termojądrowej i rakiet międzykontynentalnych, kiedy w wypadku konfrontacji zbrojnej mogą kształtować się fronty walki obejmujące całe terytoria walczących państw, zgodzić się z takim traktowaniem problematyki obronnej. Problem przygotowań obronnych nabiera szczególnego charakteru i ogromnego znaczenia. Koniecznością staje się wnikliwe spojrzenie na potrzeby i możliwości obronne, na przewartościowanie, zdawałoby się trwałych pojęć, nawet w odniesieniu do zasad funkcjonowania państwa. Nie można sobie dziś wyobrazić działalności państwowej, w której nie byłaby uwzględniana w sposób właściwy sprawa obronności, obronność przenikać winna do wszystkich dziedzin życia społecznego i państwowego.

Charakter współczesnej wojny wpływa nie tylko na metody jej prowadzenia, organizację walki zbrojnej, uzbrojenie i przygotowanie sił zbrojnych, lecz także na polityczno-ideologiczne i społeczno-gospodarcze przygotowanie całego kraju, /koalicji państw/ do wojny. Przy czym przygotowania te winny iść w kierunku udziału państwa w zmaganiach zbrojnych jak i uodpornienia obszaru kraju na wszelkiego rodzaju oddziaływania przeciwnika. Przygotowanie państwa do wojny - to proces długotrwały, a że niewiadomy i trudny do określenia jest czas rozpoczęcia wojny - zatem proces ten musi być ciągły; przygotowania obronne winny iść w parze z realizacją wszystkich dziedzin w ramach spełnianych przez państwo jego podstawowych funkcji. W materiałach jednego z ostatnich powojennych Zjazdów KPZR czytamy:

"... dopóki utrzymuje się imperializm, dopóty istnieć będzie niebezpieczeństwo agresywnych wojen. KPZR uważa obronę socjalistycznej ojczyzny, umacnianie zdolności obronnej ZSRR i siły militarnej Armii Radzieckiej, za najważniejszą funkcję państwa socjalistycznego"^{1/}.

1/ Por. XXII Zjazd KPZR. Warszawa 1962 r., s. 1515.

Wymieniony cytat bardzo wyraźnie pokazuje, jak wielkie znaczenie sprawle obronności jako dziedzinie działalności państwowej, przypisuje pierwsze mocarstwo socjalistyczne.

Nie wdając się w dalsze teoretyczne rozważania, można by zatem przyjąć, że każde państwo, w tym i współczesne państwo socjalistyczne spełnia dwie podstawowe funkcje: wewnętrzną i zewnętrzną, których treść jest adekwatna do nazw. Działalność państwa realizowana w ramach funkcji wewnętrznej, ma miejsce na obszarze państwa /terytorium kraju/, natomiast działalność w ramach funkcji zewnętrznej dotyczy zewnętrznych interesów państwa, a więc jego stosunków z zagranicą i działalnością na arenie międzynarodowej. Wszystkie zaś sfery działalności państwa, jako że mogą być realizowane w ramach tych dwóch podstawowych funkcji /zewnętrznej i wewnętrznej/, określamy jako dziedziny działalności państwa.

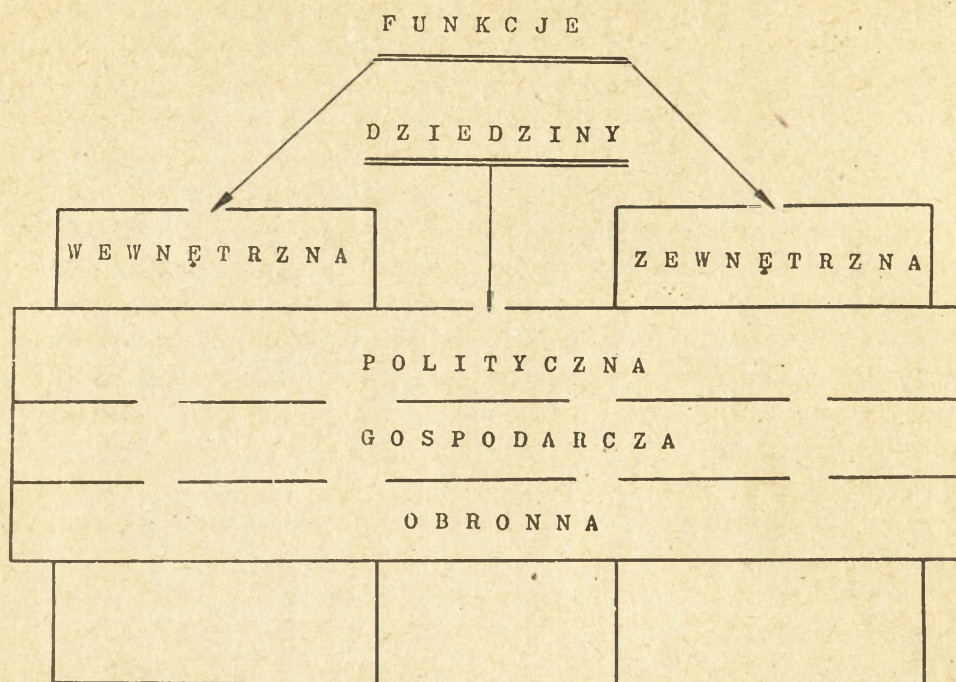
Jako główne dziedziny działalności państwa realizowane w ramach wyszczególnionych wyżej podstawowych funkcji państwa wymienić należy:

- działalność polityczną;
- działalność gospodarczą /ekonomiczną/;
- działalność obronną.

Tak ujęta funkcjonalna działalność państwa jest ze wszelkich miar zgodna z teorią państwa i prawa oraz poglądami największych autorytetów w sprawach interpretacji tej teorii, również w odniesieniu do części traktującej o funkcjach państwa.

Z obronnego punktu widzenia takie rozwiązanie pozwala na odpowiednie wyeksponowanie tej dziedziny działalności państwa i umiejscowienie jej w rzędzie najważniejszych spraw państwowych.

Schematycznie można by to zobrazować następująco:

Z powyższego schematu widać, że cała działalność państwa skierowana jest na sprawy wewnętrzne i zagraniczne, a podstawą tej działalności są trzy główne dziedziny: polityka, ekonomika i obronność. Zarówno między podstawowymi funkcjami państwa, jak i wszystkimi dziedzinami działalności zachodzi ścisły związek, są one ze sobą splecione, a organy państwowe realizując zadania wynikające z funkcji i dziedzin działalności, muszą ze sobą współpracować.

Oczywiste jest, że w czasie pokoju zarówno w funkcji wewnętrznej jak i zewnętrznej państwo w swej działalności musi na pierwszy plan stawiać dziedzinę polityczną i gospodarczą, tę drugą zwłaszcza w warunkach, gdy państwo pod względem ekonomicznym rozwija się /nadrabia zacofania, likwiduje straty/, ale nie może państwo zaniedbywać lub doprowadzić do słabości dziedziny obronnej. Jak już wspomniano bowiem, przygotowanie państwa do obrony - to proces długotrwały i ciągły, którego nie może zastąpić nagły "zryw".

Trzeba jednak pamiętać, że już zagrożenie bezpieczeństwa państwa, a wybuch wojny tym bardziej zmusza do istotnych prze- wartościowań we wszystkich dziedzinach życia i działalności państwa i społeczeństwa. Główne akcenty działalności państwa zostają wówczas skierowane na sprawy obronne. Obronności podporządkowane są też działania realizowane w ramach dziedzin politycznej i gospodarczej. Walka zbrojna na froncie zewnętrznym i wewnętrznym, obrona cywilna, kształtowanie postaw obronnych społeczeństwa, produkcja obronna nabierają podstawowego zna- czenia, inne zaś bardzo ważne w okresie pokoju, ulegną znacz- nemu ograniczeniu lub zanikną zupełnie. Do takich dziedzin moż- na zaliczyć np.: ochronę środowiska człowieka, działalność kul- turalno-rozrywkową, sportową, niektóre działy nauki, oświaty, konsumpcji itp.

Na zakończenie rozważań na temat miejsca i roli obronno- ści w ramach funkcyjnej działalności państwa warto określić treść tej niezmiernie ważnej dla państwa dziedziny.

W wydawnictwie pt. "Marksizm - leninizm o wojnie i wojsku" - czytamy: "Siła militarna państwa to stopień jego zdolności do prowadzenia wojny z innymi państwami przy maksymalnie moż- liwym w danym ustroju ekonomicznym i politycznym natężeniu wszystkich materialnych i duchowych sił społeczeństwa. Siła mi- litarna stanowi sumę potencjału ekonomicznego, naukowego, mo- ralnego i wojennego. Siłę militarną państwa bezpośrednio ucie- leśniają jego siły zbrojne, jednakże ich siła bojowa stanowi wielkość pochodną rozwoju ekonomiki, nauk przyrodniczych i technicznych, a także ustroju politycznego, panującej ideolo- gii i poziomu moralnego ludności. Wszystkie te czynniki - czy- tamy dalej - w swym całościowym kształcie tworzą ekonomiczne i społec- zno-polityczne podstawy siły militarnej państw i stanowią za- razem źródło potęgi sił zbrojnych"^{1/}.

Według gen. dyw. Bolesława Chochy wszystkie te czynniki tworzą siłę obronną państwa^{2/}. Autor najwyraźniej zastępuje

1/ "Marksizm - leninizm o wojnie i wojsku". Wyd. MON, W-wa 1960 r., s.27.

2/ Por. "Obrona Terytorium Kraju". Wyd. MON, W-wa 1965 r., s.63.

pojęcie "siła militarna" pojęciem "obronność państwa" jako synonimem szerszym, bardziej współczesnym i bardziej odpowiadającym współczesnym poglądom. "Obronność państwa - czytamy w pracy pt. "Obrona Terytorium Kraju" - kojarzymy najczęściej z siłą militarną jaką ono dysponuje. Ale wojna w warunkach współczesnych nie sprowadza się tylko do aktu walki zbrojnej. Obok wojsk prowadzących działania bojowe uczestniczą w niej całe narody przeciwstawnych stron, uruchamiające dla celów wojny wszystkie posiadane siły i środki".

Z powyższego wynika, że termin "obronność" jest pojęciem szerszym, w nim zawarte są określenia dotyczące obronności, ale nie tylko w rozumieniu zdolności do prowadzenia wojny - ale zdolności do obrony interesów państwa, gdzie może nastąpić ich zagrożenie, a więc np.: w dziedzinie ideologicznej, ekonomicznej, naukowej, ochrony zdrowia, środowiska czy nawet interesów obywateli polskich /Polaków/ żyjących poza granicami państwa. Obronność ta nie musi być oparta o działalność zbrojną. Tak rozumianą obronność trudno byłoby nawet określić jako system państwowy, stąd też wydaje się słuszne przyjęcie określenia użytego przez prof. Jana Szczepańskiego^{1/} "przez obronność państwa - należy rozumieć stan systemu obronnego państwa oraz taki stan wszystkich instytucji państwa i taki stan świadomości jego obywateli, które razem wzięte pozwalają na skuteczną obronę wszystkich interesów narodu we wszystkich wymiarach, gdzie może nastąpić ich zagrożenie".

Z pojęciem obronności wiążą się ściśle główne jej elementy /aspekty/, a więc:

- siła polityczna jako zwartość ideologiczna i moralna narodu, patriotyzm, umiłowanie ojczyzny, zdolność do wyrzeczeń i poświęceń dla jej dobra, dla dobra społecznego, poczucie solidarności proletariackiej i więzi internacjonalistycznych, słuszna polityka zagraniczna utrwalająca sojusze z bratnimi krajami, umożliwiającą rozwój współpracy międzynarodowej;

- siła ekonomiczna jako rozwój dynamiczny gospodarki, doskonalenie form organizacyjnych zarządzania i gospodarowania, rozwój nauki i techniki, rozwój bazy materialnej, wzrost poziomu życia obywateli oraz realizacja określonego programu przedsięwzięć gospodarczo-obronnych;

1/ Por. J. Szczepański - "Nauka a obronność". Myśl Wojskowa nr 6/73.

- siła militarna jako moc sił zbrojnych, wyposażonych w najnowocześniejsze uzbrojenie i sprzęt techniczny, ich organizacja, wyszkolenie oraz zdolność bojowa i mobilizacyjna, wysokie wartości moralno-polityczne wojska.

Chcąc zatem ująć termin "obronność państwa" w formie definicji można by określić: "obronność - to zdolność państwa do skutecznej obrony wszystkich jego interesów we wszystkich wymiarach, gdzie może nastąpić ich zagrożenie, przy użyciu wszelkich możliwych sił i środków".

W życiu codziennym spotykamy też termin "obronność" w rozumieniu przygotowania państwa do wojny prowadzonej przy użyciu sił zbrojnych. W tym wypadku należy pamiętać, że obronność państwa winna oznaczać nie tylko zdolność do prowadzenia współczesnych działań wojennych, ale i przygotowanie do możliwie najwyższego uodpornienia kraju na oddziaływanie przeciwnika na jego terytorium, a zatem i zapewnienie zdolności do funkcjonowania państwa oraz przygotowanie jego terytorium jako części teatru działań wojennych. Obronność rozumiana jako przygotowanie państwa do wojny można by też określić jako system obronny państwa, przez który rozumiemy - skoordynowany układ elementów obronności, obejmujący różne dziedziny i aspekty działalności państwa, w ramach którego są realizowane przygotowania i prowadzone działania mające na celu zapewnienie zdolności państwa zarówno do prowadzenia skutecznych działań wojennych jak też maksymalnego uodpornienia kraju i społeczeństwa na działalność przeciwnika.

Obronność każdego państwa kształtuje się w oparciu o przyjętą przez władze polityczne i państwowe doktrynę wojenną. Nasza doktryna wojenna podobnie jak doktryny wszystkich państw - stron Układu Warszawskiego, opiera się na wspólnie wypracowanych generalnych założeniach doktryny obrony koalicyjnej. Doktryna ta uwzględnia też pierwiastki narodowe, które wynikają z położenia geograficznego każdego kraju, jego ludnościowego, ekonomicznego i naukowego potencjału, z tradycji narodowych, składu socjalnego ludności z właściwymi jej obyczajami, a także z innych charakterystycznych dla danego kraju czynników.

U podstaw naszej koncepcji obronnej legło założenie ścisłego powiązania wysiłku na koalicyjnym froncie zewnętrznym^{1/} z siłami wojskowymi oraz obronnie przygotowanymi i zorganizowanymi siłami i poczynaniami administracji państwowej, gospodarki narodowej i całego społeczeństwa na froncie wewnętrznym^{2/}.

Walkę z siłami przeciwnika na froncie zewnętrznym w czasie wojny podejmie wydzielona część sił zbrojnych, tzw. "wojska operacyjne"; bezpośrednią obronę obszaru państwa winny zapewnić wojska pozostające na terenie kraju tzw. "wojska obrony terytorium kraju" oraz odpowiednio zorganizowane i przygotowane siły zmilitaryzowane i siły obrony cywilnej.

Zadania obronne zatem są realizowane w ramach funkcji wewnętrznej i zewnętrznej państwa oraz we wszystkich dziedzinach działalności państwa mających na celu wszechstronne przygotowanie państwa do wojny.

Przyjmując podany wyżej schemat powiązań podstawowych funkcji państwa i dziedzin jego działalności - możemy wyodrębnić główne zadania systemu obronnego, będą nimi:

- zadania polityczno-obronne;
- zadania gospodarczo-obronne;
- zadania militarne, na które składają się:
 - a/ zadania wojsk realizowane na zewnętrznym froncie w składzie Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego;
 - b/ zadania wojsk, zmilitaryzowanych jednostek i innych sił obronnych realizowane na obszarze kraju;
- zadania w zakresie utrzymania porządku wewnętrznego i bezpieczeństwa publicznego;

1/ Front zewnętrzny - rozumiemy jako strefę bezpośredniego starcia sił lądowych, powietrznych i morskich walczących stron /Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego i wojsk NATO/ w celu zniszczenia operacyjnej części wojsk przeciwnika i opanowania jego terytorium.

2/ Front wewnętrzny - to niezależna od położenia frontu zewnętrznego strefa działań wojennych na obszarze kraju, powstałych na skutek uderzeń broni rakietowo-jądrowej i sił lotnictwa przeciwnika, a także przenikania poza front zewnętrzny jego sił desantowych i dywersyjnych, a prowadzonych w celu zwalczania przeciwnika oraz likwidacji następstw jego uderzeń.

- zadania w zakresie obrony cywilnej.

Charakter poszczególnych zadań systemu obronnego pozwala na dokonanie pewnego rodzaju uogólnienia i określenia sfer działania w dziedzinie obronności; można by zatem wyodrębnić militarną i cywilną sferę działania. Taki rozdział ułatwia dokonanie kolejnego podziału sił i środków przeznaczonych do zadań obronnych a w ślad zatem i odpowiedzialności za ich przygotowanie. Siły i środki obronne możemy analogicznie podzielić na siły militarne i siły cywilne.

Do militarynych sił zaliczamy:

- siły zbrojne, przeznaczone zarówno do zadań wykonywanych w ramach Układu Warszawskiego na froncie zewnętrznym, jak i siły przeznaczone do bezpośredniej obrony terytorium kraju; do sił militarynych zaliczamy również jednostki wojskowe Ministerstwa Spraw Wewnętrznych przeznaczone do realizacji zadań militaryno-obronnych /ochrona granicy, walka z siłami dywersyjnymi przeciwnika/;

- jednostki zmilitaryzowane przeznaczone do wykonania zadań militaryno-obronnych /zabezpieczenie wojsk, ochrona obiektów/.

Do sił cywilnych zaliczamy wszystkie jednostki, oddziały i pododdziały przeznaczone do realizacji zadań w ramach obrony cywilnej, jak też siły niezbędne do wykonania zadań związanych z utrzymaniem ciągłości funkcjonowania określonych dziedzin gospodarki narodowej i administracji państwowej oraz powszechnej samoobrony.

Dląd to zatem:

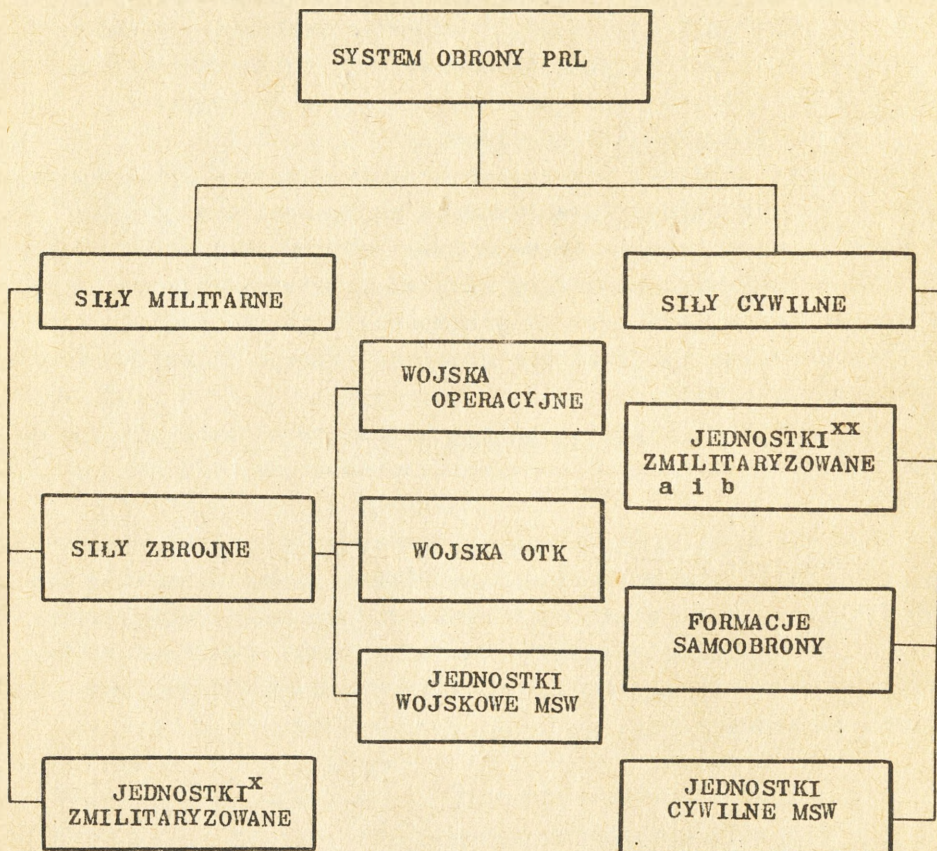
- jednostki zmilitaryzowane;
- formacje samoobrony;
- jednostki służby bezpieczeństwa i milioji obywatelskiej oraz jednostki przeciwpożarowe i porządkowo-ochronne.

Taki podział sił i środków obronnych uwzględniając tylko specyficzne sfery działalności obronnej wyraźnie sugeruje sfery odpowiedzialności za przygotowanie sił i środków obronnych, za ich organizację, wyposażenie i wyszkolenie.

Za sferę militaryną, a więc i za przygotowanie sił zbrojnych i jednostek zmilitaryzowanych przewidzianych do zadań militarynych odpowiada resort obrony narodowej i resort spraw wewnętrznych; za sferę cywilnej działalności obronnej, a w tym i

za przygotowanie sił obronnych odpowiadają właściwe organy i instytucje cywilne posiadające odpowiednie kompetencje oraz własne siły i środki.

Podział sił i środków według sfer działania można by ująć schematycznie:

x - jednostki zmilitaryzowane formowane przez MON;

xx - jednostki zmilitaryzowane formowane przez resorty cywilne:

a/ - przeznaczone do akcji ratowniczej w ramach OC;

b/ - przeznaczone do zabezpieczenia "funkcyjnej" działalności resortu.

Podział sił zbrojnych na wojska operacyjne, wojska OTK oraz jednostki wojskowe MSW świadczy, mimo pełnego powiązania zadań militarnych systemu obronnego, o pewnego rodzaju odrębnościach związanych z przewidywanymi obszarami działań na zewnętrznym i wewnętrznym froncie. Oczywiście nie może on być podziałem ani sztywnym, ani sztucznym. Siły militarne powinny być przygotowane do wykonania wszechstronnych zadań, bez względu na obszar działania i specjalność. Współczesne pole walki wymaga szerokiej uniwersalizacji wojsk, wszystkie wojska winny być zdolne do niezwłocznego przechodzenia z jednego rodzaju działań bojowych do drugiego, działań o zupełnie odmiennym charakterze, w zupełnie odmiennych warunkach i sytuacjach.

II. PODSTAWOWE DZIEDZINY DZIAŁALNOŚCI OBRONNEJ

1. Działalność polityczno-obronna.

W całej działalności państwowej i społecznej, a zatem i w dziedzinie obronnej główną rolę odgrywa polityka. W dziedzinie obronnej polityka decyduje o przygotowaniach do wojny /ustala kierunki i zasady rozwoju obronności i przygotowania sił obronnych/ o charakterze wojny i jej wybuchu a także określa polityczne cele wojny oraz wpływa i kieruje przebiegiem działań wojennych^{1/}. Dla realizacji celów polityki państwo podejmuje odpowiednie kroki polityczne, które stają się zasadami nadjającym kierunek jego działalności.

Istota działalności politycznej w dziedzinie obronnej polega na zapewnieniu jedności moralno-politycznej społeczeństwa, wysokiego poczucia odpowiedzialności za losy ojczyzny i jej obronność, pogłębiania uczuć patriotyzmu i internacjonalizmu. Działalność polityczno-obronna przejawia się we wszystkich elementach składowych systemu obronnego państwa, a zatem i we wszystkich zadaniach obronnych realizowanych na rzecz frontu zewnętrznego i wewnętrznego.

Polityczno-obronne przygotowanie państwa obejmuje szereg przedsięwzięć, które z uwagi na ich specyfikę można by pogrupować następująco:

1/ Należy pamiętać, że polityka państw socjalistycznych kieruje przygotowaniem obronnym równoległe z walką o zapobieżenie wojnie i realizację pokojowego współistnienia.

- kierownictwo w dziedzinie polityki zagranicznej w aspekcie potrzeb obronnych, jak: zawierania sojuszków, tworzenie koalicji państw, zapewnienie neutralności krajów, a także zdobywanie sojuszników w społeczności krajów przeciwnego obozu;

- polityczne ukierunkowanie procesu osiągnięcia gotowości obronnej przez cały organizm państwowy, gospodarzy i społeczny oraz zabezpieczenie przejścia tego organizmu na wojenny system działania;

- koordynowanie działalnością instancji partyjnych i ich organów mających na celu polityczne oddziaływanie na wszystkie ogniwa struktury obronnej państwa;

- kierowanie działalnością informacyjną i propagandową mającą na celu kształtowanie świadomości społeczeństwa oraz wywierającą wpływ na postawę społeczeństwa i sił obronnych. Działalność propagandowa winna być prowadzona stosownie do rozwoju międzynarodowej i wewnętrznej sytuacji polityczno-strategicznej, przy czym winna ona z jednej strony wyjaśniać potrzebę i rozmiary wysiłku obronnego państwa, z drugiej zaś reagować na wszystkie ujemne zjawiska, jak: panika, chaos, dezorganizacja i zastraszanie społeczeństwa;

- kierowanie przedsięwzięciami propagandowo-politycznego oddziaływania zarówno na siły zbrojne przeciwnika, jak i jego opinię publiczną, mającymi na celu osłabianie morale przeciwnika i przeciwdziałanie prowadzonej przez niego wojny psychologicznej.

Do zakresu politycznego przygotowania i moralno-psychologicznego zabezpieczenia zamierzeń obronnych zalicza się ponadto bezpośrednie oddziaływanie na proces opracowania /w czasie pokoju/ i wprowadzenia w życie /w okresie zagrożenia i wojny/ planów operacyjno-mobilizacyjnych zarówno sił zbrojnych jak i cywilnych sił i środków, planów przedsięwzięć związanych z przygotowaniem i sprawnym działaniem gospodarki narodowej, administracji państwowej, w tym i utrzymanie w kraju porządku i bezpieczeństwa oraz planów i przedsięwzięć z zakresu obrony cywilnej.

Bezpośredni udział organów i ogniw partyjno-politycznych w procesie realizacji zadań zarówno w działaniach militarnych, jak również obrony cywilnej, zwłaszcza podczas likwidacji skutków uderzeń broni masowego rażenia oraz w organizacji życia

społeczno-politycznego po napadzie jądrowym - to jeden z podstawowych obowiązków wchodzących w zakres działalności polityczno-obronnej okresu wojennego.

Całokształtem spraw związanych z polityczno-obronnym przygotowaniem obrony państwa kieruje Komitet Centralny PZPR przy współpracy stronnictw politycznych, organizacji społecznych oraz pozostających do ich dyspozycji sił i środków, zwłaszcza środków masowego przekazu.

2. Działalność gospodarczo-obronna.

Drugą dziedziną działalności państwowej, która obok polityki odgrywa pierwszoplanową rolę w obu funkcjach państwa /wewnętrznej i zewnętrznej/, jest działalność gospodarcza. Jest ona jednym z czynników decydujących o sile obronnej państwa i musi być ściśle powiązana z obronnością.

Istota problemu tkwi w tym, że - niezależnie od konieczności przygotowania bazy na potrzeby obronne na wypadek wojny i materiałowego zabezpieczenia potrzeb sił zbrojnych i wszystkich sił obronnych - działalność gospodarcza państwa winna stworzyć niezbędne warunki ekonomiczne do życia i działalności społeczeństwa, sprawnego funkcjonowania produkcji, zaopatrzenia i usług, w warunkach zniszczeń spowodowanych działaniami wojennymi, a zwłaszcza użyciem broni masowego rażenia. A więc nie tylko potrzeb militarno-obronnych, obrony cywilnej, lecz i potrzeb związanych z egzystencją narodu, z funkcjonowaniem państwa.

W teorii ekonomiki obronnej i praktycznej działalności gospodarczo-obronnej fundamentalne znaczenie posiada teza o jedności polityki, gospodarki i obronności, z której wynika, że realizacja wszystkich przedsięwzięć obronnych przebiega w warunkach ścisłego i wzajemnego ich oddziaływania. Z powyższej tezy należy wysunąć stwierdzenie, że siła obronna państwa, której ważnym elementem są siły zbrojne, jest funkcją sił moralno-politycznych i społeczno-gospodarczych i dalej - wielkość potencjału ekonomiczno-obronnego jest funkcją potencjału politycznego, gospodarczego i militarne.

Na potencjał ekonomiczno-obronny składają się:

- elementy społeczno-polityczne, jak: warunki społeczno-ustrojowe, sojusze, system i metody zarządzania i planowania, poziom świadomości i kultury, stan zdrowotny ludności itp.;

- elementy społeczno-gospodarcze i geograficzne, do których należy zaliczyć: siły wytwórcze, stan gospodarki, międzynarodowa współpraca gospodarcza, organizacja i poziom techniczny przemysłu, stan dróg, łączności, transportu, zasobów naturalnych, gęstość zaludnienia itp.

Polityka gospodarczo-obronna musi opierać się przede wszystkim na założeniach doktryny obronnej. Nasza doktryna łączy elementy doktryny koalicyjnej Układu Warszawskiego z pierwiastkami narodowymi. A zatem całość zadań gospodarczo-obronnych powinna uwzględniać potrzeby frontu zewnętrznego i wkładu PRL do wysiłków obronnych koalicji, jak też potrzeb frontu wewnętrznego, to jest potrzeb obronnych na terytorium kraju, ochrony ludności i zabezpieczenie potrzeb jej materialnego bytu.

Cele obronne muszą być uwzględniane zarówno w planach społeczno-gospodarczego rozwoju kraju, jak i w toku ich realizacji w bieżącym sterowaniu procesami gospodarczymi.

W ramach działalności gospodarczej, realizowanej w okresie pokoju na rzecz umacniania obronności kraju należy zapewnić:

- przygotowanie gospodarki narodowej do zaspokojenia potrzeb mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz stworzenia warunków do sprawnego przegrupowania wojsk własnych i sojusznicznych przez nasze terytorium;

- przygotowanie gospodarki narodowej do działania i funkcjonowania w warunkach zagrożenia i wojny, a więc przestawienia gospodarki na tory wojenne, rozdziału siły roboczej, surowców i materiałów, zapewnienia energii;

- przygotowanie w gospodarce narodowej obrony cywilnej, ze szczególnym uwzględnieniem zabezpieczenia na wypadek uderzeń przeciwnika, najbardziej zagrożonych aglomeracji i skupisk ludności.

Działalność gospodarcza w okresie zagrożenia i wojny powinna być podporządkowana celom i wymaganiom wojny i obronności kraju, przy zasadzie nadrzędności potrzeb obronnych. Polega ona na maksymalnym zaspokojeniu wzrastających potrzeb sił zbrojnych i obrony cywilnej poprzez wydzielanie z gospodarki narodowej części sił i środków, nieprzerwaną produkcję i dostawy oraz stałe świadczenia i usługi na rzecz sił obronnych, przy czym muszą one być traktowane priorytetowo.

Zadania w zakresie ekonomiczno-obronnego przygotowania systemu obronnego państwa, inaczej mówiąc przygotowania obronne prowadzone w gospodarce narodowej obejmują prawie wszystkie jej gałęzie, jednakże niektóre z nich mają dla obronności zasadnicze znaczenie. Odnosi się to w szczególności do prac prowadzonych w przemyśle, komunikacji, łączności oraz w służbie zdrowia. Wymienione zadania są realizowane przez poszczególne resorty gospodarki narodowej i administracji państwowej i ujmowane w plany działalności obronnej w okresie pokoju, zagrożenia i na czas wojny.

3. Działalność militarno-obronna.

Działalność militarna ma podstawowe znaczenie w systemie obronnym PRL. Znaczenie jej, niezależnie od zasadniczej roli, jaką w wojnie odgrywa walka zbrojna, wpływa również z dużej roli polityczno-militarnej, jaką Polska odgrywa w obozie socjalistycznym /Układzie Warszawskim/ oraz z jej położenia geograficznego. Powyższe założenia muszą być uwzględniane we wszystkich rozważaniach na temat obronności państwa, rzutują one bowiem na cel obrony, jej istotę i treść.

Istotą działań militarnych w systemie obronnym PRL jest to, że musi ona być organizowana w dwóch strefach:

- na froncie zewnętrznym na rzecz koalicyjnych zobowiązań i rozwiązań w ramach Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego;

- w ramach frontu wewnętrznego na rzecz bezpośredniej obrony terytorium kraju.

Działania militarne prowadzone na froncie zewnętrznym /na lądzie, morzu i w powietrzu/ mają na celu rozbić agresora i zniszczenie jego wojsk oraz opanowanie terytorium wroga zgodnie z politycznymi założeniami wojny ustalonymi w ramach Doradczego Komitetu Politycznego Układu Warszawskiego. Do działań tych wydzielona została część Sił Zbrojnych PRL, które otrzymały umowną nazwę "wojska operacyjne".

Wojska operacyjne realizują swe zadania zgodnie z planami operacyjnymi ustalonymi przez Dowództwo Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego oraz na podstawie decyzji podejmowanych w ramach frontowych i armijnych operacji.

Obrona militarna "terytorium kraju" ma na celu uzupełnienie wysiłków wojsk koalicyjnych "frontu zewnętrznego", to jest przeciwstawienie się wszelkiej zbrojnej działalności przeciwnika, skierowanej na obszar kraju i wszechstronne zabezpieczenie środkami militarnymi sprawnego funkcjonowania gospodarki narodowej i administracji państwowej w czasie wojny oraz zapewnienie swobody i skuteczności działania własnych i sojusznicznych sił zbrojnych.

Zadania militarnej obrony terytorium kraju - uwzględniając odmienność metod działania oraz uczestniczących w ich realizacji sił - można by usystematyzować następująco:

- zadania walki zbrojnej, a więc zwalczanie sił zbrojnych przeciwnika na lądzie, morzu i w powietrzu;
- zadania zabezpieczające, w tym także zapewnienie warunków i możliwości wykonania zadań przez siły zbrojne /realizujące zadania walki zbrojnej/.

1/ Walka zbrojna

Wychodząc z założenia, że podstawowym celem militarnej obrony terytorium kraju jest zbrojne zwalczanie sił agresora w powietrzu, na lądzie i morzu w ramach zadań walki zbrojnej należy wyodrębnić:

- obronę powietrzną kraju;
- obronę wybrzeża morskiego;
- obronę lądową^{1/}.

Obrona powietrzna kraju /OPK/ to całokształt przedsięwzięć militarnych mających na celu osłonę sił zbrojnych, rejonów administracyjno-politycznych, przemysłowych oraz innych obiektów przed działaniem środków rozpoznania i napadu powietrznego przeciwnika.

Do przedsięwzięć obrony powietrznej należy:

- 1/ W materiałach opracowywanych przez Inspektorat Obrony Terytorialnej zamiast obrony lądowej używany jest termin "obrona terytorialna", w ramach której realizowane są zadania obrony przeciwdesantowej, zadania zabezpieczające i część zadań na rzecz obrony cywilnej.

- ciągle wykrywanie obiektów powietrznych, ich identyfikacja oraz określenie aktualnego stanu znajdowania się celów powietrznych;

- aktywna walka z pilotowanymi i bezpilotowymi środkami napadu powietrznego przeciwnika;

- uprzedzanie i powiadamianie wojsk oraz komitetów obrony o niebezpieczeństwie napadu z powietrza;

- przeciwdziałanie nalotom poprzez wytwarzanie różnego rodzaju zakłóceń.

Zadania związane z obroną powietrzną realizują wojska OPK, w skład których wchodzi:

- wojska radiotechniczne, których zadaniem jest prowadzenie ciągłego rozpoznania i przekazywanie danych do organów dowodzenia w celu powiadamiania wojsk OPK i całych sił zbrojnych oraz ostrzegania komitetów obrony o groźbie powietrznego napadu;

- lotnictwo myśliwskie, którego zadaniem jest niszczenie lotnictwa i bezpilotowych środków napadu przeciwnika na dalekich podejściach oraz bezpośrednio nad bronionymi obiektami;

- artyleria raketowa i lufowa, która zwalcza nie atakowane przez lotnictwo cele powietrzne i raketowe środki napadu przeciwnika, znajdujące się w zasięgu jej ognia.

W systemie obrony powietrznej kraju wykorzystywane są ponadto wszystkie siły i środki obrony przeciwlotniczej wojsk oraz lotnictwo operacyjne, znajdujące się na obszarze kraju. Obrona powietrzna obszaru PRL jest objęta zintegrowanym systemem koalicyjnej obrony powietrznej państw - sygnatariuszy Układu Warszawskiego.

Przykład obrony powietrznej PRL zintegrowanej w koalicyjnym systemie, a realizującej swe zadania na rzecz obrony terytorium kraju i w zasadzie na obszarze kraju, świadczy o ścisłym zespoleniu wszystkich zadań obrony militarnej w ramach jednego systemu obrony państwa, bez względu na obszar ich realizacji^{1/}.

1/ Podobne zespolenie istnieje w dziedzinach polityczno i ekonomiczno-obronnych, o czym była już mowa.

Obrona wybrzeża morskiego wyodrębniona została spośród zadań obrony militarnej z uwagi na położenie naszego kraju na europejskim teatrze wojny, jak i istniejące zagrożenie na Bałtyku. Stosunkowo długa i otwarta przestrzeń wybrzeża narażona jest stale na bezpośrednią penetrację przeciwnika, a w okresie zagrożenia i wojny, wybrzeże może stanowić pierwszy obiekt uderzeń sił i środków napadu powietrznego, jak też narażone zostanie na działalność dywersyjną i ogniową przeciwnika. Uderzenia te mogą być wykonane zarówno z powietrza od strony morza, jak i samego morza /z powierzchni wody i spod wody/.

Obrona wybrzeża, jako specyficznego regionu kraju, ma charakter kompleksowy. Na kompleksowość obrony wybrzeża składają się przedsięwzięcia związane z wojenną organizacją i funkcjonowaniem gospodarki narodowej i administracji państwowej regionu nadmorskiego, ochroną ludności i obiektów w ramach obrony cywilnej, jak też militarna obrona wybrzeża^{1/}.

Militarna obrona wybrzeża obejmuje:

- obronę powietrzną wybrzeża;
- obronę morską wybrzeża;
- obronę lądową wybrzeża.

Poszczególne zadania militarnej obrony wybrzeża można by nadać następującą treść:

a/ Obrona powietrzna wybrzeża morskiego to całokształt przedsięwzięć militarnych /jak OPK/ mających na celu zarówno osłonę wybrzeża, jak i kierunku od strony morza, realizowanych w ramach jednolitego systemu obrony powietrznej kraju. Niezależnie od wojsk OPK w realizacji zadań biorą udział: lotnictwo morskie, siły i środki OPL okrętów i baz morskich oraz wojsk lądowych znajdujących się na wybrzeżu. Do obrony powietrznej należy też zaliczyć tego typu przedsięwzięcia, jak "bierna" obrona przeciwlotnicza wojsk i ludności cywilnej /w ramach OC/.

b/ Obrona morską wybrzeża - to działania bojowe na morzu mające na celu zabezpieczenie obszaru wodnego i przybrzeżnych szlaków komunikacyjnych; osiąga się je przede wszystkim przez:

1/ Por. "Niektóre problemy obrony wybrzeża morskiego" /materiały z konferencji naukowo-teoretycznej/. Wyd. IOT, 1972 r.

- wywalczenie panowania na Bałtyku oraz zwalczanie sił przeciwnika rozwiniętych na morzu i znajdujących się w bazach;

- wsparcie działań wojsk lądowych na nadmorskim kierunku operacyjnym i zabezpieczenie ich skrzydła od strony morza;

- zabezpieczenie własnych przybrzeżnych szlaków komunikacyjnych, jak też dezorganizowanie morskich linii komunikacyjnych przeciwnika^{1/}.

Niezależnie od wymienionych działań, prowadzone są również działania bojowe na morzu na rzecz bezpośredniej obrony wybrzeża morskiego i zabezpieczenia obszaru wodnego, jak np.: obrony i osłony baz, portów morskich oraz dojść do nich.

Zadania bojowe na morzu, w tym również i na rzecz obrony wybrzeża, mogą być realizowane w postaci operacji morskich prowadzonych siłami sojuszniczych sił morskich na Bałtyku oraz w ramach systematycznej działalności bojowej w strefie operacyjnej marynarki wojennej prowadzonej przez flotyllę obrony wybrzeża.

Jak z powyższego wynika, zadania te, podobnie jak w systemie OPK, wskazują przede wszystkim na jedność wysiłków zbrojnych bez względu na obszar ich realizacji.

b/ Obrona lądowa wybrzeża obejmuje obronę przeciwdesantową oraz obronę przeciwdywersyjną.

Obrona przeciwdesantowa wybrzeża to - podobnie jak i cała obrona wybrzeża - kompleks działań bojowych obejmujący zwalczanie przeciwnika, zarówno w rejonach koncentracji i bazach /rejonach załadowczych/, w czasie przejścia /morzem i w powietrzu/ i zbliżania się do lądowania, jak też w czasie lądowania i działaniami na lądzie.

W ramach obrony przeciwdesantowej organizuje się na wybrzeżu system umocnień inżynierskich na lądzie, system przeszkód /zapór/ przeciwdesantowych, system zagród minowych w morzu, system ognia artylerii polowej i nadbrzeżnej oraz systemy: obserwacji, rozpoznania, powiadamiania i dowodzenia.

1/ Zadania związane z wywalczeniem panowania na morzu, wsparciem działań wojsk lądowych na nadmorskim kierunku, jak też z dezorganizowaniem morskich linii komunikacyjnych przeciwnika, wykraczają poza strefę bezpośredniej obrony wybrzeża, jednak służą jej pośrednio.

Obrona przeciwdesantowa, jak i sama operacja przeciwdesantowa organizowana jest wspólnym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk zarówno w ramach wysiłków koalicyjnych /siłami wojsk operacyjnych/, jak i na obszarze wybrzeża /w ramach militarnej obrony terytorium kraju/, przy szerokim wykorzystaniu do wykonania zadań pomocniczych, sił zmilitaryzowanych i nawet oddziałów samoobrony.

Obrona przeciwdywersyjna na wybrzeżu ma specyficzne cechy z uwagi na większe możliwości przerzutu sił dywersyjnych przeciwnika /drogą powietrzną, nawodną i podwodną/ i obejmuje: rozpoznanie, ochronę i obronę obiektów, działania manewrowe oraz obronę przed dywersją podwodną^{1/}. Ze względu na metody działania oraz środki, obrona przeciwdywersyjna na wybrzeżu musi być ściśle powiązana z ochroną granicy morskiej. Dlatego też słusznym jest zgrupowanie tych działalności w resorcie spraw wewnętrznych, który jest odpowiedzialny zarówno za obronę przeciwdywersyjną w kraju, jak i ochronę granicy państwowej.

Zadania związane z militarną obroną wybrzeża morskiego realizują:

- wojska OPK rozmieszczone na wybrzeżu i przeznaczone do osłony wybrzeża i obiektów znajdujących się na wybrzeżu;
- siły i środki marynarki wojennej wydzielone do obrony wybrzeża;
- wojska lądowe /jednostki wojskowe POW oraz inne/ stacjonujące na wybrzeżu;
- wydzielone siły MSW /nadmorskie brygady WOP oraz siły Milicji Obywatelskiej/;
- wyznaczone oddziały zmilitaryzowane oraz specjalistyczne oddziały samoobrony.

Obrona lądowa terytorium kraju obejmuje działania bojowe mające na celu zwalczanie sił przeciwnika, którym udało się przedostać na obszar kraju /poza strefę działania frontu zewnętrznego/ i stworzyć ogniska walki zbrojnej na lądzie. Tymi siłami przeciwnika mogą być przede wszystkim desanty powietrzne,

1/ Obrona przed dywersją podwodną to wstrzymanie przerzutu sił dywersyjnych drogą podwodną, jak też zwalczanie ich w czasie działania pod wodą /jako pletwonurków/.

a ponadto oddzielne grupy wojsk lądowych przedzierające się na głębokie tyły^{1/}, jak też siły przeznaczone do działań dywersyjnych. A zatem podstawowymi działaniami w ramach obrony lądowej będą:

- obrona przeciwdesantowa /zwalczanie desantów powietrznych/;

- obrona przeciwdywersyjna /zwalczanie dywersji bojowej/.

Stan zagrożenia terytorium PRL przez siły desantów powietrznych czy też grup wojsk lądowych będzie ściśle uzależniony od rozwoju wydarzeń na froncie zewnętrznym. Przeciwnik może stosować desanty powietrzne w skali strategicznej czy operacyjnej, gdy będzie miał inicjatywę w działaniach i szanse rozwijania operacji zaczepnych.

Przeciwnik może też wyrzucać taktyczne desanty powietrzne, desanty dywersyjno-rozpoznawcze lub stosować tzw. "rajdy powietrzne" o charakterze bojowym. Użycie tego rodzaju desantów może nastąpić niezależnie od sytuacji na froncie zewnętrznym. Stąd też obrona przeciwdesantowa czy też zwalczanie sił desantów - mogą przybrać charakter operacji przeciwdesantowej w skali strategicznej lub operacyjnej albo też mogą pozostawać działaniami przeciwdesantowymi w skali taktyczno-operacyjnej.

a/ Obrona przeciwdesantowa na lądowym obszarze - podobnie jak i obrona przeciwdesantowa na wybrzeżu - to kompleksowe działania bojowe mające na celu zwalczanie przeciwnika zarówno w rejonach koncentracji i wyjściowych do załadowania, w czasie przelotu /na dalekim przedpolu, jak i nad obszarem kraju/, w czasie zrzutu^{2/}, jak też w czasie działań na lądzie po desantowaniu.

Walka z desantem powietrznym organizowana jest również wspólnym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych^{3/} rozpo-

1/ W warunkach tzw. "rozrzedzenia frontu" tego rodzaju działań nie można wykluczyć.

2/ Okresy przelotu i desantowania są najbardziej "czułymi" okresami do zwalczania desantu.

3/ Argumenty te przemawiają za tym, że obrona przeciwdesantowa aczkolwiek prowadzona na obszarze kraju, podobnie jak obrona wybrzeża, nie może zaliczać się wyłącznie do zadań obrony terytorium kraju.

oczynają ją wojska raketowe i lotnictwo obezwładniając siły desantu w rejonach koncentracji, załadowania i przelotu. W miarę zbliżania się desantu nad obszar kraju przystępują do działania wojska OPK, zwalczając desant w powietrzu^{1/}.

Po wylądowaniu desantu /niekiedy już w czasie lądowania - por. desant i SBSpad. pod Arnhem/ przystępują do walki z nim wojska lądowe.

Przygotowanie, organizowanie i kierowanie walką z desantem powietrznym spoczywa na wyższych szczeblach dowodzenia, a więc dowództwie okręgu wojskowego, grupie operacyjnej zorganizowanej przez Sztab Generalny WP /dowództwo Frontu/.

b/ Obronę przeciwdywersyjną na obszarze kraju, mimo, że jest ona organizowana przez resort spraw wewnętrznych, uwzględniając przygotowania naszych potencjalnych przeciwników do działań dywersyjnych, należy uznać za odrębny i jeden z podstawowych elementów obrony lądowej obszaru kraju.

Odrębność ta wynika z faktu, że niektóre obiekty, zwłaszcza wojskowe lub szczególnie ważne z obronnego punktu widzenia^{2/} nie tylko mogą być narażone na działalność dywersyjną, lecz również stać się przedmiotem bojowych działań desantów przeciwnika czy grup bojowych działających na głębokich tyłach. Dlatego mówimy nie tylko o ochronie /przeciwdywersyjnej/ obiektów, lecz i o ich obronie zarówno przed siłami przeciwnika, jak i przed bronią masowego rażenia.

Do głównych elementów obrony przeciwdywersyjnej, realizowanej w ramach obrony lądowej, zaliczamy ochronę i obronę obiektów wojskowych i innych obiektów ważnych z obronnego punktu widzenia.

Ochrona i obrona obiektów ma charakter stacjonarny, a siły i środki wydzielone do tego celu są bezpośrednio związane z chronionymi obiektami.

Podstawowym celem ochrony i obrony obiektów jest zapobieganie rozpoznaniu i dywersji przeciwnika, a także bezpośrednia

1/ Zwalczanie sił desantu w powietrzu to walka w czasie przelotu, dokonywanie zrzutu, powrotu środków transportu, kolejnych zrzutów desantu i środków zaopatrzenia oraz walka z powietrznymi siłami osłonowymi.

2/ Często spotyka się też określenie "obiekty o znaczeniu strategicznym".

osłona przed dokonaniem aktu dywersji lub obrona w przypadku ataku obiektu przez siły zwarte przeciwnika.

Ochrona obiektów polega na zapewnieniu bezpieczeństwa w przypadku bezpośredniego zagrożenia, zapewnieniu porządku na terenie obiektu, zwalczaniu skutków dywersyjnego oddziaływania przeciwnika, jak też na przeciwdziałaniu wypadkom działalności destrukcyjnej, jak kradzieży i grabieży mienia państwowego i społecznego itp.

Obrona obiektów polega na aktywnej walce z przeciwnikiem, obejmuje ona prowadzenie rozpoznania, ograniczenie możliwości manewru przeciwnika, niedopuszczenie do zajęcia obiektu lub wykonania aktu dywersji oraz bezpośrednią likwidację grup zbrojnych na podejściach do obiektu lub na obiekcie^{1/}.

Ochrona obiektów realizowana jest głównie siłami terenowych i zakładowych oddziałów samoobrony, w skład których wejść straż przemysłowe i grupy ORMÓ. Obiekty wojskowe, ważniejsze obiekty komunikacyjne, łączności i niektóre energetyczne /rozdzielnie dużych mocy, elektrownie wodne/ będą chronione i bronione przez oddziały ochronne oraz specjalistyczne oddziały samoobrony podporządkowane właściwym terenowo sztabom wojskowym.

2/ Zadania zabezpieczające

Do drugiej grupy zadań obrony militarnej realizowanych na obszarze kraju zaliczyliśmy zadania zabezpieczające.

Zadania te różnią się od zadań grupy pierwszej /walki zbrojnej z przeciwnikiem/. Mimo jednak zabezpieczającego charakteru, mają niemniej ważne znaczenie strategiczne, a w okresie narastania zagrożenia, zwłaszcza w okresie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa niektóre z nich stają się zadaniami priorytetowymi. Od terminowego na przykład rozwinięcia koalicyjnych sił zbrojnych państw - sygnatariuszy Układu Warszawskiego oraz od osiągnięcia przez nie należytej sprawności do działania mogą zależeć losy początkowego okresu

1/ Siły przeznaczone do obrony obiektu mogą okazać się niewystarczające do likwidacji przeciwnika. W takim przypadku głównym zadaniem załogi będzie obrona i niedopuszczenie do zajęcia obiektu przez przeciwnika, do czasu nadejścia posiłków z zewnątrz.

wojny na europejskim kontynencie lub też efekty i skutki uderzeń przeciwnika na zaplecze.

Na plan pierwszy tej grupy zadań wysuwają się przedsięwzięcia związane z organizacyjno-mobilizacyjnym zabezpieczeniem rozwinięcia sił zbrojnych i wszystkich sił obronnych. Będą to:

- aktualizacja planów organizacyjno-mobilizacyjnych i operacyjnych, stosownie do stopnia zagrożenia oraz wprowadzanie w życie przedsięwzięć mających na celu stopniowe doprowadzenie sił obronnych do gotowości bojowej;

- przygotowanie warunków do operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych /zarówno wojsk operacyjnych, jak i wojsk pozostających na terenie kraju/ oraz innych sił i środków obronnych.

W okresie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa zadania zabezpieczające będą polegały na:

- realizowaniu przedsięwzięć z zakresu osiągnięcia pełnej gotowości bojowej sił zbrojnych, zgodnie z dyrektywami Sztabu Generalnego WP;

- kierowaniu organizacyjno-mobilizacyjnym rozwinięciem sił zbrojnych oraz sił obronnych w układzie pozamilitarnym;

- zorganizowaniu i uruchomieniu systemów: ostrzegania i alarmowania, wykrywania i prognozowania skażeń, łączności i dowodzenia.

W czasie wojny zadania te będą polegały na ciągłym kierowaniu procesem uzupełniania wojsk i sił obronnych /odtworzeniu rezerw/ oraz ich zaopatrywaniu.

Zabezpieczenie przemarszu /przegrupowania/ wojsk w kierunku frontu oraz zapewnienie rytmicznego dowozu zaopatrzenia z głębi kraju stanowi, oprócz zadań mobilizacyjnych, jedno z głównych świadczeń zaplecza na rzecz wojsk operacyjnych walczących na froncie zewnętrznym. Głównym celem tego zabezpieczenia powinno być usprawnienie ruchu na obszarze kraju, zwłaszcza na dużych przeszkodach wodnych, a ponadto stworzenie możliwie takich warunków, by środki zabezpieczenia ruchu przegrupowujących się wojsk nie zostały użyte wcześniej niż do zabezpieczenia działań bojowych w toku operacji.

Do zadań realizowanych w ramach kompleksowego zabezpieczenia przegrupowania wojsk i dowozu zaopatrzenia należy zaliczyć:

- organizowanie regulacji ruchu i pilotowanie kolumn w

miastach, większych osiedlach lub na organizowanych w czasie marszu obojętjach oraz w rejonach przepraw;

- osłonę techniczną tras przemarszu, w celu zapewnienia ich przejezdności, organizowanie przepraw oraz utrzymanie przełotowości dróg kolejowych i węzłów komunikacyjnych;

- organizowanie wzdłuż dróg pomocy technicznej dla pojazdów mechanicznych oraz udzielanie pomocy w zakresie naprawy i ewakuacji pojedynczych pojazdów pozostałych na drogach;

- udzielanie pomocy w zakresie materiałowo-technicznego zaopatrzenia, dostarczania wody oraz udzielanie pomocy medycznej;

- organizowanie przeciwdywersyjnej ochrony dróg, ze szczególnym uwzględnieniem naważnych punktów oraz zapewnienie przegrupowującym się wojskom niezbędnych informacji o sytuacji drogowej;

- organizowanie i udzielanie w razie potrzeby i w miarę możliwości dla przegrupowujących się wojsk pomocy w akcjach ratowniczych po uderzeniach jądrowych.

Zadania w zakresie zabezpieczenia ruchu na obszarze kraju organizowane są centralnie przez Sztab Generalny WP, przy czym wykonawstwo zadań realizowane jest przez okręgi wojskowe i właściwe terenowe sztaby wojskowe, zarówno w strefach kierowania i kontroli ruchu wojsk /SK i KRW/ organizowanych centralnie, jak i na obszarach nie objętych systemem strefowym.

Jednym z bardzo ważnych zadań z dziedziny militarnej obrony terytorium kraju jest organizacyjne zabezpieczenie funkcjonowania organów władz politycznych, państwowych i administracyjnych w systemie stanowisk kierowania /SK/. Zadanie to obejmuje przedsięwzięcia związane z przygotowaniem niezbędnych sił i środków do pełnego zabezpieczenia potrzeb w tym zakresie, a szczególnie z ochroną i obroną zarówno obiektów /SK/, jak i rejonów, na których będą się one znajdowały. Po realizacji tych przedsięwzięć - niezależnie od innych sił, zwłaszcza łączności i resortu spraw wewnętrznych - na szczeblu centralnym zostały wydzielone specjalne jednostki wojsk obrony wewnętrznej, które w swym składzie posiadają specjalistyczne oddziały /pododdziały/ przygotowywane do specyficznych zadań.

4. Zapewnienie porządku i bezpieczeństwa publicznego

Jedną z bardzo ważnych dziedzin działalności państwa jest utrzymanie ładu, porządku oraz zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w każdych warunkach. Utrzymanie należytego porządku, dyscypliny, posłuszeństwa w okresie zagrożenia i w krytycznych momentach wojny jest sprawą bardzo ważną a zarazem trudną. Jej ważność polega na tym, że od zapewnienia indywidualnej i zbiorowej dyscypliny w poważnej mierze zależy będzie sprawny przebieg przechodzenia całego organizmu państwowego i społecznego na system działalności wojennej i skuteczna realizacja zadań okresu wojny - jej trudność wynika z tego, że wykonanie wzmoczonych wysiłków obronnych będzie musiało odbywać się w bardzo odmiennych i skomplikowanych warunkach.

Na zagrożenie porządku i bezpieczeństwa publicznego będą rzutowały zarówno czynniki zewnętrzne jak i wewnętrzne, tak obiektywne jak i subiektywne. Do czynników tych zaliczamy: zagrożenie militarne, polityczno-psychologiczne, ideologiczne, dywersyjno-sabotażowe i inne.

Na zapewnienie porządku wewnętrznego i bezpieczeństwa publicznego składa się zatem szereg przedsięwzięć natury ochronno-obronnych, politycznych, wychowawczych, uświadamiających i prewencyjnych, a także przedsięwzięć karno-administracyjnych.

Realizacją tych przedsięwzięć winny zajmować się wszystkie organy administracji państwowej, organizacje polityczne i społeczne, siły zbrojne, a nawet każda rodzina i pojedynczy obywatel. Resort spraw wewnętrznych spełnia wiodącą rolę w tej dziedzinie na co dzień i spełniać ją będzie w warunkach zagrożenia i wojny. Do realizacji zadań resortu spraw wewnętrznych posiada odpowiednio zorganizowane, wyposażone i wyszkolone siły, do których należy: Służba Bezpieczeństwa, Milicja Obywatelska, oddziały manewrowe MO, Wojska Ochrony Pogranicza, Brygadę MSW wraz z jednostkami ochronnymi i łączności, Straż Pożarna wraz ze zmilitaryzowanymi oddziałami pożarniczymi i Służbami ppoż oddziałów samoobrony.

Przedsięwzięcia w zakresie zapewnienia porządku i bezpieczeństwa można by podzielić na dwie grupy: przedsięwzięcia będące kontynuacją zadań realizowanych w czasie pokoju, których jednak rozmiar i sposoby realizacji w czasie wojny będą zupełnie

inne oraz przedsięwzięcia typowe dla okresu zagrożenia i wojny. Do pierwszej grupy zadań zalicza się: zdobywanie i dostarczanie informacji o działalności przeciwnika i o sytuacji wewnętrznej kraju; wykrywanie i zwalczanie wrogiej propagandy, akcji terrorystycznej, ich źródeł oraz przeciwdziałanie panice i rozprężeniu dyscypliny; zwalczanie pospolitego bandytyzmu, chuligaństwa i innych przestępstw natury kryminalnej; ochrona określonych obiektów i osobistości oraz granic państwowych; organizowanie utajnionej łączności, ochrony przeciwpożarowej oraz egzekwowanie wykonania zarządzeń i przepisów władz. Do drugiej grupy zadań uznane za typowe dla okresu zagrożenia i wojny zalicza się: wykrywanie i zwalczanie działalności dywersyjnej przeciwnika; udział w zwalczaniu na obszarze kraju sił zbrojnych przeciwnika; realizowanie przedsięwzięć w ramach akcji internowania obywateli państw wrogich i wrogiego elementu; udział w zapewnieniu porządku i bezpieczeństwa w czasie mobilizacji i przemarszu wojsk przez obszar kraju oraz wykonanie zadań w ramach obrony cywilnej.

Utrzymanie porządku i bezpieczeństwa w czasie pokoju, jak też zapewnienie ich w okresie zagrożenia i wojny muszą być oparte o ścisłą współpracę resortu spraw wewnętrznych ze wszystkimi organami władzy i administracji państwowej o pomoc ze strony wojska i aktywu społecznego, a także na działalności propagandowej i wychowawczej będących głównym instrumentem kształtowania postaw moralnych i społeczno-obywatelskich.

5. Obrona cywilna

Nieustanny i ogromny rozwój środków walki zbrojnej, który stwarza coraz większe możliwości oddziaływania na zaplecze walczących stron powoduje, że wysiłkom obronnym w dziedzinie ograniczania następstw uderzeń przeciwnika na kraj poświęca się coraz więcej uwagi. Wysiłki te, w zestawie różnorodnych przedsięwzięć składających się na współcześnie rozumianą obronność państwa, zajmują szczególne miejsce i zaliczane są do czynników określających stan obronności państwa. Utrzymanie bowiem ciągłości i sprawności funkcjonowania zaplecza a więc gospodarki narodowej, a przede wszystkim zapewnienie skutecznej ochrony ludności w okresie wojny rakietowo-jądrowej to podstawowy warunek zapewnienia zdolności państwa do prowadzenia

wojny, to jeden z zasadniczych a zarazem bardzo trudnych problemów obronnych w ogóle. Istota trudności polega na tym, że wciąż jeszcze istnieje zbyt wielka dysproporcja między siłą niszczącą broni jądrowej a realnymi możliwościami przeciwstawienia się skutkom jej ewentualnego użycia w wypadku wojny.

Wykonanie zadań związanych z ograniczeniem skutków uderzeń przeciwnika na kraj może podjąć tylko dobrze zorganizowany system obrony, łączący w sobie różne dziedziny i aspekty działalności państwowej oraz wiążący w całość zarówno działania militarne, jak i przedsięwzięcia na rzecz obronności w układzie pozamilitarnym, realizowane wspólnym wysiłkiem organów i instytucji gospodarki narodowej i administracji państwowej, organizacji polityczno-społecznych i całego społeczeństwa. Przedsięwzięcia w zakresie przygotowania obrony przed bronią masowego rażenia oraz likwidacji skutków jej użycia organizowane są w ramach obrony cywilnej /OC/ wprowadzonej u nas na mocy Uchwały Rady Ministrów nr 111 z 18 maja 1973 roku.

Przez obronę cywilną rozumie się kompleks przedsięwzięć mających na celu zapewnienie wszechstronnej ochrony ludności i zakładów pracy, pomieszczeń i urządzeń użyteczności publicznej oraz dóbr materialnych i kulturalnych narodu przed skutkami działania broni masowego rażenia i innymi działaniami przeciwnika skierowanymi na kraj, jak również udzielanie pomocy poszkodowanym. Cel, jaki stawia się przed obroną cywilną sprawia, że spełnia ona rolę integralnej części systemu obronnego państwa, uzupełnia ona działalność polityczną i ekonomiczną oraz sił zbrojnych, a w ramach obrony terytorium kraju - wspólnie z obroną militarną stanowi filar ogólnobronnego przygotowania narodu i państwa^{1/}.

Stronę organizacyjną, zadania oraz zasady finansowania obrony cywilnej ustala wymieniona wyżej uchwała Rady Ministrów. W porównaniu do poprzedniego stanu prawnego wprowadza ona nowe rozwiązania a mianowicie:

- powołuje szefa obrony cywilnej kraju oraz szefów obrony cywilnej w układzie terytorialnym;

1/ por. T. Tuczapski: "System obronny PRL", Myśl Wojskowa nr 10/1973 r., s.19.

- powierza organom cywilnym i wojskowym funkcje organów wykonawczych szefów OC;

- określa, stosownie do aktualnych potrzeb zadania organów administracji państwowej i organizacji społecznych w zakresie obrony cywilnej.

Wyszczególnione w uchwale przedsięwzięcia obrony cywilnej pozwalają na wyodrębnienie dwóch zasadniczych grup zadań:

- zadania związane z ochroną ludności i środowiska, w którym mają żyć ludzie, w tym i ochrona podstawowych środków egzystencji /woda, żywność, zwierzęta, roślinność/;

- zadania związane z zapewnieniem warunków do funkcjonowania gospodarki narodowej.

Obu wymienionym podstawowym grupom zadań służą dwa jak gdyby wyodrębnione przedsięwzięcia a mianowicie:

- przygotowanie i zapewnienie działania systemu powszechnego ostrzegania o zagrożeniu uderzeniami z powietrza, skażeniami i zakażeniami;

- przygotowanie pod względem organizacyjnym i materiałowo-technicznym oraz prowadzenie akcji ratowniczych mających na celu ochronę życia i zdrowia ludności jak i prowadzenie prac awaryjno-ratowniczych w rejonach porażenia powstałych w wyniku uderzeń przeciwnika a także w rejonach klęsk żywiołowych, większych katastrof i awarii.

Niezależnie od powyższego podziału, wydaje się celowe wyodrębnienie niektórych czynności, które mieszczą się w wymienionych grupach zadań, ale służą tzw. "powszechnej samoobronie". Stanowią one część zadań, które każdy obywatel czy grupa ludzi mogą wykonać /powinni umieć wykonać/, aby uchronić siebie i swój dobytek przed skutkami rażenia współczesnej broni. Do takich czynności należy zaliczyć np.: ochronę indywidualną, wykonanie najprostszycch ukryć przed opadem promieniotwórczym i skażeniami, zabezpieczenie żywności, wody, zwierząt hodowlanych /indywidualnej własności/, jak też udzielenie pierwszej pomocy medycznej. Zagadnienie to jest szczególnie ważne dla środowiska wiejskiego, zwłaszcza zagród /osiedli/ rozrzuconych, gdzie zbiorowa ochrona będzie utrudniona, a odosobnieni ludzie będą zdani na własne siły.

Wymienione grupy przedsięwzięć mają głównie na celu ochronę ludności i zakładów pracy przed skutkami działań wojennych,

ale niezależnie od tego organy i siły OC powinny być stale przygotowane do udziału w zwalczaniu klęsk żywiołowych, katastrof i awarii w obronie pokoju.

Nieco odrębną sprawę stanowią przedsięwzięcia związane z ochroną dóbr materialnych i kulturalnych narodu. Najbardziej skutecznym środkiem ochrony tych dóbr jest - w naszych warunkach - ich rozśrodkowanie z rejonów zagrożonych i zabezpieczenie przed niszczącym działaniem środków rażenia.

Przedsięwzięcia te wymagają solidnego przygotowania zarówno w sensie planistycznym, jak i wykonawczym; leżą one w kompetencjach właściwych resortów i władz terenowych.

Działalność obrony cywilnej winna być dobrze zorganizowana i funkcjonalnie sprawna; pociąga to za sobą nie tylko konieczność wszechstronnego przygotowania i systematycznego szkolenia, lecz także osiągnięcia powszechnego zrozumienia, że tylko świadoma, dobrze zorganizowana i zespołowa działalność obronna może zmniejszyć skalę zniszczeń i strat.

III. KIEROWANIE PRZYGOTOWANIAM I OBRONNYMI ORAZ OBRONĄ PAŃSTWA

Obronność jest jedną z głównych dziedzin działalności państwa, realizowanych w ramach obu jego podstawowych funkcji: wewnętrznej i zewnętrznej. Działalność obronna, podobnie jak wszystkie inne dziedziny działalności państwowej, musi być odpowiednio kierowana i zarządzana, kierowanie bowiem jest nieodłączną właściwością wszelkiego zorganizowanego działania. Życie potwierdziło teoretyczną zasadę, że struktura systemu kierowania - problematyką obronną nie może być konstrukcją samą dla siebie, odizolowaną od struktury kierowania państwem w ogóle, musi ona być oparta na fundamentach systemu kierowania i zarządzania państwem. Dlatego też należy przyjąć i stosować zasadę, że równoległe z procesem usprawniania kierowania i zarządzania państwem i jego gospodarką - następuje doskonalenie struktur organizacyjno-funkcjonalnych systemu obronnego państwa, w tym również doskonalenie systemu kierowania i zarządzania działalnością obronną.

1. Kierowanie sprawami obronnymi na szczeblu centralnym

Na szczeblu centralnym, zgodnie z uchwałą KOK 01/72, do działalności obronnej zostały włączone wszystkie ministerstwa i instytucje centralne. Kierownictwa resortów zostały tym samym bezpośrednio włączone do zarządzania działalnością obronną i obciążone odpowiedzialnością za wykonanie w podległych im resortach wszystkich zadań obronnych. Oprócz świadczeń i usług na rzecz sił zbrojnych, do zadań każdego organu resortowego należy również przygotowanie organizacyjne, rzeczowe i szkoleniowe samego resortu do działania na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny.

Przedmiot, profil i zakres działania resortów w czasie wojny pozostaje taki sam, jak w czasie pokoju, z tym tylko, że ich zakres działania nasycony zostanie potrzebami obronnymi.

Głównym organem decyzyjnym, bezpośrednio kierującym całokształtem spraw dotyczących obronności kraju i koordynującym działalność naczelną i terenową organów administracji państwowej w zakresie obronności - jest Komitet Obrony Kraju /KOK/ Komitet ten, jako kolegialny organ Rady Ministrów, rozwiązuje węzłowe problemy obronne, ustala zasadnicze zadania obronne i środki na ich realizację oraz sprawuje kontrolę wykonania przyjętych uchwał lub innych decyzji.

Do zakresu działania KOK, określonego w art.5 ustawy o powszechnym obowiązku obrony PRL, należy w szczególności:

- ustalanie generalnych założeń obrony państwa oraz kierowanie całokształtem spraw dotyczących obronności kraju;
- rozpatrywanie zagadnień dotyczących obronności kraju i wytyczanie kierunków działania w tej dziedzinie;
- ustalanie założeń organizacji sił zbrojnych i obrony cywilnej;
- koordynowanie działalności naczelną i terenową organów administracji państwowej w zakresie obronności kraju.

W skład Komitetu Obrony Kraju wchodzi: przewodniczący, zastępcy przewodniczącego, członkowie i sekretarz. Przewodniczącym KOK jest prezes Rady Ministrów, a zastępcą przewodniczącego do spraw sił zbrojnych i planowania strategiczno-obronnego - minister obrony narodowej. Pozostałych zastępców przewodniczącego, członków i sekretarza KOK powołuje Rada Ministrów.

Poszczególni członkowie KOK sprawują funkcje kierowania i nadzoru w zakresie realizacji zadań obronnych w dziedzinach kierowanych przez nich w ramach działalności państwowej lub działalności partyjnej.

Do przedstawionego modelu strukturalnego organów zarządzających problematyką obronną - na podstawie uchwały Rady Ministrów nr 111 /w sprawie obrony cywilnej/ - zostały w 1973 roku dokooptowane organy obrony cywilnej. W związku z tym, że zadania w zakresie obrony cywilnej realizowane są w ramach układu cywilnego, obowiązki kierowania i zarządzania tą problematyką nałożone na organy administracji państwowej. Z ramienia Komitetu Obrony Kraju, koordynację i nadzór nad realizacją przedsięwzięć w zakresie obrony cywilnej sprawuje szef Obrony Cywilnej Kraju.

Ministrowie i kierownicy instytucji centralnych aczkolwiek formalnie nie nazwani szefami OC, są odpowiedzialni za całokształt przedsięwzięć w tym zakresie w resortach.

Funkcjonowanie organów kierowania działalnością obronną zabezpiecza ich aparat wykonawczy. Aparatem pracy Komitetu Obrony Kraju, stanowiącym jednocześnie bezpośredni aparat wykonawczy sekretarza KOK, jest Sekretariat KOK. Instytucja ta, będąc organizacyjnie w MON, oprócz funkcji związanych z zabezpieczeniem działalności Komitetu Obrony Kraju, ma uprawnienia organu sztabowego prowadzącego bieżącą koordynację i kontrolę realizacji przez organy administracji państwowej i gospodarki narodowej uchwał i decyzji KOK.

Funkcje ogniw sztabowych, zabezpieczających działalność Komitetu Obrony Kraju, spełniają:

- Sztab Generalny WP w zakresie spraw militarnych i koordynacji przedsięwzięć oraz procesów strategiczno-obronnych w skali państwa;

- Komisja Planowania przy Radzie Ministrów w zakresie usprawnienia procesu przygotowań obronnych w dziedzinie planowania gospodarczo-obronnego; w czasie zagrożenia i wojny KP p RM ma spełniać funkcję sztabu gospodarczo-obronnego;

- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w zakresie problematyki związanej z utrzymaniem porządku wewnętrznego i bezpieczeństwa publicznego /w tym i zwalczanie dywersji/ oraz w zakresie prowadzenia wywiadu politycznego i gospodarczego;

- Inspektorat Obrony Cywilnej w zakresie ochrony i zabezpieczenia ludności oraz dóbr materialnych i kulturalnych.

2. Kierowanie obronnością w układzie terytorialnym

Komitet Obrony Kraju uchwałą 01/74 ustalił nową strukturę terenowych komitetów obronnych, opartą o ogólną strukturę terenowych organów administracji państwowej.

Przewodniczącymi wojewódzkich komitetów obrony są: przewodniczący rad narodowych - pierwsi sekretarze wojewódzkich komitetów PZPR. W ten sposób w jednym organizmie zostały skoncentrowane: kierownictwo polityczne, przedstawicielskie oraz organ kierowania obronnością.

Wojewódzkie komitety obrony pozostają organami kierowania sprawami obronności na swoich terenach; koncentrują one swą działalność na zasadniczych kierunkach i problemach obronnych oraz zabezpieczają w tym zakresie pełną realizację ustaleń szczebla centralnego. Do głównych zadań terenowych komitetów obrony należy kierowanie sprawami obronności w czasie pokoju i wojny na terenach objętych ich zasięgiem działania i wiązanie potrzeb obronnych z całokształtem działalności społeczno-gospodarczej swego terenu, z zadaniami ogólnopolskimi. Równocześnie terenowe komitety obrony rozpatrują i nadzorują stan przygotowań obronnych w położonych na ich terenie a kierowanych centralnie jednostkach państwowych, spółdzielczych i organizacjach społecznych.

W okresie narastającego zagrożenia wojennego komitety obrony kierują przedsięwzięciami związanymi z osiągnięciem gotowości obronnej wszystkich organów, instytucji i zakładów pracy, koordynują i kontrolują wykonanie zadań obronnych w gospodarce narodowej i administracji państwowej oraz przedsięwzięcia mobilizacyjne, a w tym realizację świadczeń na rzecz sił zbrojnych.

W czasie wojny terenowe komitety obrony kierują zadaniami związanymi z obroną państwa, a przede wszystkim organizują wykorzystanie wszystkich miejscowych sił i środków na potrzeby obronne, w tym szczególnie ochrony ludności przed środkami rażenia oraz niesienie pomocy poszkodowanym i likwidacji skutków oddziaływania przeciwnika na kraj.

W skład terenowych komitetów obrony wchodzi: przewodniczący komitetu, zastępcy przewodniczącego, członkowie oraz sekretarz. Rolę ogniw sztabowych /organów wykonawczych/ spełniają: sekretariaty komitetów obrony, wojewódzkie sztaby wojskowe, komendy MO, urzędy administracji terenowej oraz aparat pracy terenowych instancji partyjnych.

Wojewoda, prezydent miasta, naczelnik miasta, dzielnicowy i gminy, jako organy terenowe administracji realizują przygotowania obronne w myśl ustaleń naczelnych /zwierzchnich/ organów władzy i zwierzchnich komitetów obrony, przy pomocy podległych urzędów. Wojewodowie i wymienieni wyżej naczelnicy sprawują jednocześnie funkcję szefów obrony cywilnej na podległym obszarze administracyjnym. W myśl uchwały Rady Ministrów nr 111 z 18 maja 1973 r. kierują oni obroną cywilną stosownie do wytycznych i decyzji właściwych terenowo komitetów obrony oraz szefów obrony cywilnej wyższego szczebla.

Organami wykonawczymi szefów obrony cywilnej są terytorialne /wojewódzkie i miejskie/ inspektoraty OC stosownie do ich zasięgu działania; w małych miastach oraz w gminach - wyznaczone przez szefów obrony cywilnej tych miast /gmin/ terenowe komendy samoobrony lub komendanci terenowych oddziałów samoobrony. W zakładach pracy szefami obrony cywilnej są kierownicy tych zakładów.

3. Dowodzenie obroną militarną

Zadania charakteru militarnego są realizowane przez siły militarne, które dzielą się na siły zbrojne i jednostki zmilitaryzowane.

Organami dowodzenia obroną militarną są: minister obrony narodowej oraz minister spraw wewnętrznych w zakresie działań militarnych realizowanych w związku z utrzymaniem porządku wewnętrznego i bezpieczeństwa /ochrona granicy lądowej, zwalczanie dywersji, ochrona obiektów/.

Dowodzenie /zarządzanie/ przez ministra obrony narodowej tą częścią sił zbrojnych, która przeznaczona jest do działań na froncie zewnętrznym /wojskami operacyjnymi/ w czasie wojny ogranicza się do spraw organizacyjno-mobilizacyjnych, kadrowych, materiałowo-technicznego zabezpieczenia, uzupełniania

oraz do pracy partyjno-politycznej. Dowodzenie tymi wojskami na polu walki będzie realizowane przez Dowództwo Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego.

Dowodzenie działaniami militarnymi, realizowanymi w ramach frontu wewnętrznego przez wojska OTK, pozostaje w całości w gestii ministra obrony narodowej.

Podstawowymi organami dowodzenia ministra obrony narodowej są: Sztab Generalny WP, dowództwa okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych oraz dowództwa związków taktycznych jednostek i oddziałów wojskowych.

Wszystkie pozostałe instytucje /inspektoraty, szefostwa rodzajów wojsk/ oraz cała administracja wojskowa, łącznie z terytorialnymi sztabami wojskowymi są ogniwami zabezpieczającymi proces dowodzenia.

Koordynacja zadań militarnych, realizowanych przez okręgi wojskowe i rodzaje sił zbrojnych z pozostałą częścią działalności obronnej, kierowanej przez wojewódzkie komitety obrony, zapewnia się przez wyznaczonych pełnomocników KOK przy dowództwach OW.

4. Planowanie i osiągnięcie gotowości obronnej

Całokształt wysiłków związanych z organizacją i przygotowaniem systemu obronnego państwa można by umownie podzielić na następujące etapy:

- etap planowania operacyjno-obronnego i prowadzenia prac organizacyjno-mobilizacyjnych realizowanych w okresie pokojowym;

- etap realizacji części planów operacyjnych /wstępne przedsięwzięcia obronne o charakterze organizacyjno-przygotowawczym/ w sytuacji narastającego zagrożenia wojennego, ale nie wymagającego podjęcia jawnych przygotowań obronnych;

- etap pełnej realizacji planów operacyjnych mający na celu pełne organizacyjno-mobilizacyjne przygotowanie sił zbrojnych i całego kraju do nieuniknionej wojny.

Planowanie operacyjno-obronne i prace organizacyjno-mobilizacyjne prowadzone są we wszystkich dziedzinach systemu obronnego; mają one na celu przygotowanie wszystkich organów i ogniw struktury państwowej oraz sił i środków obronnych do

sprawnego przejścia z działalności pokojowej na strukturę organizacyjną i system kierowania /zarządzania/ czasu wojennego. Można by przy tym rozróżnić planowanie doraźne i planowanie perspektywiczne. Planowanie doraźne polega na określeniu stopnia i sposobu osiągnięcia gotowości obronnej uwzględniając aktualnie posiadane siły i środki oraz możliwości ich mobilizacyjnego rozwinięcia. Planowanie perspektywiczne /kilkuletnie i długofalowe/ polega na określeniu docelowego stopnia i sposobu osiągnięcia gotowości obronnej oraz niezbędnych sił i środków, które by zapewniały skuteczną obronność kraju. Przy planowaniu perspektywicznym należy uwzględnić charakter współczesnej wojny, stopień zagrożenia kraju oraz możliwości ekonomiczne państwa.

Równoległe z planowaniem przygotowywane są organy i zespoły kierownicze oraz siły i środki przeznaczone do działania zarówno na zewnątrz, jak i wewnątrznym froncie.

W przygotowaniach obronnych należy uwzględnić warunki oraz możliwości rozpoczęcia konfliktu zbrojnego.

Ogólnie zakłada się, że wojna na europejskim TDW może rozpocząć się:

- jako konsekwencja stopniowego pogorszenia się sytuacji politycznej;

- w wyniku gwałtownego, następującego w krótkim czasie, zaostrzenia się sytuacji polityczno-militarnej.

W zależności od określonych warunków międzynarodowej sytuacji polityczno-militarnej podejmowane są decyzje o do wprowadzenia koniecznych etapów gotowości obronnych.

W okresie wzmożonego napięcia w sytuacji międzynarodowej wymagającej szczególnych przedsięwzięć obronnych, w najważniejszych dziedzinach gospodarki narodowej i administracji państwowej oraz siłach zbrojnych realizuje się, określone decyzjami KOK, przedsięwzięcia mające na celu organizacyjne przygotowanie do osiągnięcia w krótkim czasie pełnej gotowości obronnej.

Realizacja tych przedsięwzięć /organizacyjno-przygotowawczych/ w zależności od rozwoju sytuacji może odbywać się jednorazowo lub etapami.

Rozwój sytuacji może doprowadzić do takiego krytycznego momentu, kiedy rozładowanie napięcia okaże się niemożliwe i w

bardzo krótkim czasie może nastąpić szczególne zaostrzenie sytuacji doprowadzającej do konfliktu zbrojnego. W tym przypadku wobec potencjalnego zagrożenia państwa Komitet Obrony Kraju po porozumieniu się w ramach Układu Warszawskiego wprowadza "Stan bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa Państwa".

W okresie tym następuje pełna realizacja planów operacyjnych mających na celu postawienie sił zbrojnych oraz całego systemu obronnego państwa w stan pełnej i mobilizacyjnej gotowości bez względu na polityczne i gospodarcze konsekwencje. Przedsięwzięcia te są w zasadzie nieodwracalne i oznaczają przejście na wojenny system działalności i zarządzania.

Sprawną realizacją całokształtu zamierzeń polityczno-obronnych, gospodarczo-obronnych i operacyjnych w okresie zagrożenia uzależniona jest od wyników przedsięwzięć obronnych okresu pokojowego oraz od ogólnej znajomości obowiązków i zadań, od zdyscyplinowania i poczucia odpowiedzialności ze strony wszystkich instytucji i wszystkich obywateli. Na czoło wszystkich zadań związanych z przygotowaniem obronnym kraju wysuwają się problemy początkowego okresu wojny rakietowo-jądrowej, a wśród nich zagadnienia wynikające z zagrożenia uderzeń środkami masowego rażenia.

Początkowy okres wojny i ewentualność /groźba/ zmasowanych uderzeń jądrowych niewątpliwie mają decydujący wpływ na całokształt przygotowań obronnych w ogóle, w tym i na przygotowanie obrony terytorium kraju.

x
x x

Z A K O Ń C Z E N I E

U podstaw systemu obronnego PRL leży sojusz i przyjaźń oraz braterska współpraca ze Związkiem Radzieckim i innymi państwami socjalistycznymi. W tej współpracy, w potęgę obronnej Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego, a przede wszystkim w potęgę Armii Radzieckiej nasz kraj ma zagwarantowaną szansę swego pokojowego rozwoju.

Jednakże mimo, iż Siły Zbrojne Układu Warszawskiego reprezentują potęgę zniechęcającą każdego agresora do prób napaści, nie możemy wykluczać możliwości doprowadzenia do zbrojnej konfrontacji między obozami państw o odmiennych ustrojach społecznych, musimy poważnie brać pod uwagę prawdopodobieństwo konfliktu zbrojnego.

Wymaga to bardzo realnego patrzenia na potencjalnych przeciwników, zarówno w aspekcie ich aktualnych możliwości, jak i przyszłościowych. Wymaga to branie pod uwagę właściwości i różnorodnych możliwości charakterologicznych współczesnej wojny i wojny w przyszłości.

Rezultaty tych ocen, przewidywań i wszechstronnych kalkulacji w sposób istotny rzutują na kształtowanie się poglądów na obronność państwa w ogóle oraz na kształt systemu obronnego w naszym państwie. Ponadto na kształt naszego systemu obronnego rzutują takie elementy jak: położenie naszego kraju w systemie obronnym państw socjalistycznych i w Europie, sytuacja społeczno-gospodarcza w Polsce i perspektywy rozwojowe oraz specyficzne, historycznie uwarunkowane właściwości naszego narodu, wynikające z tysiącletnich tradycji jego istnienia.

Ewentualna przyszła wojna, której wybuch nastąpiłby w Europie, może być tylko wojną światową i wojną jądrową. Oznacza to potrzebę przygotowania się na ewentualność takiej wojny z uwzględnieniem w jej początkowej fazie działań konwencjonalnych, a także na tak zwane na Zachodzie działania "niekonwencjonalne". Oznacza to potrzebę uwzględniania możliwości stopniowego lub gwałtownego narastania zagrożenia wojennego, a nawet zaskakującego uderzenia przeciwnika.

Cały nasz kraj - mimo iż graniczy /nie licząc otwartej granicy morskiej/ wyłącznie z państwami socjalistycznymi i sojuszniczymi - jest w zasięgu strategicznej broni raketowej i

lotnictwa przeciwnika, a nawet w zasięgu jego lotnictwa taktycznego. Oznacza to możliwość rażenia dowolnie usytuowanych na obszarze kraju obiektów ładunkami jądrowymi lub innymi, przenoszonymi za pomocą rakiet i lotnictwa, a także możliwość przetrzucenia desantów powietrznych i dywersyjnych.

Kraj nasz, usytuowany w przyweźeniu, jakie tworzą Morze Bałtyckie od północy, a pasma górskie Karpat i Sudetów od południa, stanowi z jednej strony najbliższe zaplecze ewentualnego koalicyjnego frontu, z drugiej zaś - strefę komunikacji, łączącą ten front z potęgą zaplecza ZSRR. Wszystko to powoduje, że Polska jest obiektem szczególnego zainteresowania przeciwników, że w przypadku wojny będzie szczególnie narażona na uderzenia przeciwnika.

W przypadku wojny społeczeństwo naszego kraju, jego moralne i materialne zasoby, cała gospodarka nie mogą być tylko zapleczem; muszą być gotowe do podjęcia walki bezpośredniej, walki o przetrwanie i zwycięstwo. Dlatego też siły zbrojne, mimo swego w dalszym ciągu podstawowego w wojnie znaczenia, nie wyczerpują obecnie problemu sił i środków obronnych. Obok nich w skali masowej potrzebne są również "armie" sił ratownictwa i odbudowy, siły utrzymania porządku wewnętrznego i bezpieczeństwa oraz siły samoobrony. Ogromnego znaczenia nabrały: sprawność i odporność aparatu administracyjnego państwa i gospodarki narodowej, ich zdolność do funkcjonowania w warunkach wojny raketowo-jądrowej.

System obronny PRL, poza powiązaniem sojuszniczymi obejmuje więc wszystkie siły i środki kraju, a także realizację zadań polityczno-obronnych, gospodarczo-obronnych, militarnych oraz zadań w zakresie utrzymania porządku, bezpieczeństwa i obrony cywilnej.

Wykonano w 120 egz.
Egz. nr 1-120 - B.Gł.OZS
Wyk. płk Mróczko
Druk E.K.
Nr 0646/01808/WW
Kor. H.S.

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WF
Archiwum Działu Zbiorsw Specjalnych

Nr ewid.

PH 1821